

ISSN 1302-3519

ÇALIŞMA ORTAMI

İŞÇİ SAĞLIĞI
İŞ GÜVENLİĞİ
ERGONOMİ
İŞ HİJYENİ
ÇEVRE
VERİMLİLİK
ÇOCUK EMEĞİ
İŞ HUKUKU
SOSYAL POLİTİKA
KALİTE
TOPLUM HEKİMLİĞİ

Sayı: 49 Mart - Nisan 2000

İki Ayda Bir Çıkar

- Bağımsız Yaşam Evi
- Bilgisayar Ekranları Sağlığımızı Tehdit Ediyor mu?
 - Kuaför Çırakları ve İş Riskleri
 - Avrupa'da Birinci, Dünya'da İkinci
 - Statik Web Tasarımı
- Kadın Bakış Açısından Sürdürülebilir Kalkınma
 - Sarı Beşlik
 - Birey Olmak Yorar
- Perşembe Buluşmaları'nda Binyılın Başı

İÇİNDEKİLER

* DAMLA

Bağımsız Yaşam Evi.....Prof. Dr. A. Gürhan Fişek

* YAŞAM

Bilgisayar Ekranları Sağlığımızı Tehdit Ediyor mu?.....Fiz. Y. Müh. Haluk Orhun

* ÇOCUK EMEĞİ

Kuaför Çıraqları ve İş Riskleri..... Yrd. Doç. Dr. Ayşe Ocağcı, Zeynep Berk, MSc. Gülcem Sala*

* İŞ GÜVENLİĞİ

Avrupa'da Birinci, Dünya'da İkinci.....Kim. Müh. Mustafa Taşyürek
İşçi Sağlığı İş Güvenliği Uzmanı

* BİLİŞİM

Statik Web Tasarımı.....Doruk Fişek

* KADIN

Kadın Bakış Açısından Sürdürülebilir Kalkınma.....Doç. Dr. Şengül Hablemitoğlu

* TOPLUM

Sarı Beşlik.....Erdoğan Bozbay

* YAŞAM

Birey Olmak Yorar.....Mimar Y. Müh. Cihat Uysal

* VAKIF HABERLERİ

Perşembe Buluşmalarında Binyılın Başı

DAMLA

Bağımsız Yaşam Evi

Prof. Dr. A. Gürhan Fişek

(e-posta: agf at fisek nokta org nokta tr)

Bazıları için bağımsız yaşamak bir düşür. Birey olmak, bir düşür. Birey olmak, kendi bağımsız kişiliğini başkalarına kabul ettirmek zor bir uğraştır. Hele özürlüysen...

Size böyle bir düşü gerçek kılmaya çalışanların mücadelesinden söz etmek istiyorum. "Ne kadar mükemmel rehabilitasyon hizmeti verilirse verilsin, eğer özürlü birey, rehabilitasyon merkezinden ayrılamıyorsa (bağımsızlaşamıyorsa) orada verilen hizmetin sınırlı olduğu anlaşılır". Görülüyor ki, özürlü bireyin bağımsız yaşayabilmesi onun kadar, onunla ilgilenen görevliler için de bir düşür.

Ankara'da Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SEHÇK) Saray Rehabilitasyon Merkezi'ndeki bu yöndeki çabalar "Zihinsel Engelli Bireyin Toplumsal Entegrasyonu, Sosyal Rehabilitasyon Sempozyumu" çerçevesinde bir forumda tartışıldı. Forumun başlığı : "Zihinsel Özürlü Bireyin Bağımsız Yaşamı ve Saray Rehabilitasyon Merkezi'nde Bağımsız Yaşam Ev Örneği" idi.

Foruma katılanların ısındırmak için yapılan ilk sunumda çalışmanın amacı ve aşamaları açıklandı : "Bu proje, kuruluşumuzda, özbakım becerisi kazanmış, 18 yaşını doldurmuş, bağımsız hareket edebilmek ve gereksinimlerini bağımsız olarak giderebilme yeterliliği kazandırılmış, istihdama elverişli zihinsel özürlü çocuklar için düşünülmüştür. Bu çerçevede, bağımsız yaşam evlerinde kazandırılacak tutum ve davranışlarla, özürülülerin,

- * Sosyal çevreye uyum,
- * Sosyal sorumluluk,
- * Ekonomik gelirini rasyonel kullanabilme,
- * Yakın ve uzak mekanlara seyahat edebilme,
- * Güvenli yaşayabilme,
- * Çevresi ile olumlu ilişki kurabilme,
- * Ev işleri ve beceri kazanabilme,
- * Toplumla bütünleşme süreci sonucunda, toplum içinde tek başına yaşayabilmesi sağlanacaktır."

Gerek sosyal çalışmacı ve çocuk gelişimi uzmanları, gerek özürülü ailelerin ve gerekse

özürülülerin ne denli dinamizm içinde ve konuya ısınmış oldukları çok kısa bir süre içinde anlaşıldı. Herkesin kendi duygularını ve özelemlerini açıkça söyleyebilecekleri bir ortamın yaratılması çok önemli... çünkü hiçbir zaman katılım olmadan, eylem ve gönül zenginliği yaratılamıyor.

Özürülüler bu toplumun yeteneklerinden hemen hiç yararlanamadığı ve "aşırı korumacı" davranışıyla hareketsizliğe ittiği bir risk grubu. Böylece onların sosyalleşmeleri de önleniyor. Gözden uzak oluyorlar ve çözüm hep erteleniyor.

Ama bir şeyi unutmamak gerek: Toplumun yeteneklerinden yararlanamadığı, köşeye ittiği yalnızca özürülüler değil. "Özürülü olmayanlardan ne ölçüde yararlanabiliyor; onlara ne ölçüde değer veriyor?! Bu konudaki sayısız olumsuzluğu da unutmamak gerek. Onun için burada yalnızca özürülülere karşı bir toplumsal davranış biçiminden değil, toplumun bireyine karşı tutumundan, insana verilen değerden söz etmek gerek. Onun için özürülülerin sorunlarını tüm yurttaşların sorunlarından; özürülülerin çalışma sorunlarını tüm çalışanların sorunlarından ayırmaya olanak yok.

Ama onların "çok özel" konumları, onlar için "özel" çözüm yolları üretmeyi de zorunlu kılıyor. İşte "bağımsız yaşam evi" bu özel çözüm yollarından biri, "korunmalı işler veya işyerleri" oluşturulması da öyle...

SEHÇK Saray Rehabilitasyon Merkezi'nde çalışan arkadaşlarımızın deneyiminin içinde, korunmalı işe yerleştirme ve çalıştırma olgusu da var. "Bağımsız Yaşam Evi'nde yaşamını sürdüren zihinsel özürülülerden dördü, bu merkezin temizliğini üstlenen özel firmanın çalışanı. Bu iş edindirme biçimi, örneklerinin çoğalmasına yardımcı olabilir.

Unutulmaması gereken bir şey var. Toplumumuz, sorunlarını çözebilecek güçte... Bunun için yeni modeller üretecek ve bunların çoğaltacak sayısız olanaklara sahip. İşte bir olanak: "Bağımsız Yaşam Evleri çoğaltılmalı. Yasal olarak %2 engelli çalıştırmak zorunda olup da, kendi işyeri içerisinde bunu olanaksız gören "büyük işyerleri" için, bu deneyimden alacak çok dersler var.

YAŞAM

Bilgisayar Ekranları Sağlığımızı Tehdit Ediyor mu?

Fiz. Y. Müh. Haluk Orhun

Giriş:

Günlük yaşamın bir parçası haline gelen bilgisayarlarla ilgili en çok sorulan sorular bilgisayar kullanımının sağlığı etkileyip etkilemediğidir.

Özellikle işyerlerinde birinci derecede bilgisayar kullanan mesleklerde bu sorular daha fazla ağırlık kazanmaktadır,

İşyerlerinden kaynaklanan şikayetler genellikle baş ağrısı, göz yorgunluğu, bel ve sırt tutulmaları ve ağrıları, omuz ,el ve kol eklemlerinde ağrılar, genel yorgunluk ve iş stresi olarak ifade edilmektedir.

Daha da önemlisi bilgisayarlardan yayılan radyasyonların sağlık için ne düzeyde tehlikeli olduğu sıkça öğrenilmek istenmektedir.

Özellikle radyasyona bağlı katarakt ve göz bozuklukları, erken veya sakat doğumlar, düşükler gibi risklerin varlığı tartışılmaktadır.

Bilgisayar ekranları sağlığımızı etkiliyor mu?

Sorumuza yanıt verebilmek için öncelikle bilgisayar ekranlarından kaynaklanan riskleri ve risklerin boyutlarını sıralamak gereklidir.

Bilgisayar kullanım sırasında karşılaşılan rahatsızlıklar şöyle ifade edilebilir;

Gürültü

Görsel Problemler

Yorgunluk

Psikolojik Sorunlar, İş Stresi

Radyasyonlar

Gürültü;

Yapılan ölçümlerde bilgisayar kullanılan ofislerde gürültü seviyesinin

55 dB(A) civarında olduğu saptanmıştır. Her ne kadar bu seviyenin işitme kaybına neden olmadığı biliniyorsa da bu düzeyde bir gürültü dikkatin dağılmasına, sıkıcı bir ortamın meydana gelmesine neden olur. Özellikle seslerin yüksek frekanslı olması bu rahatsız edici faktörleri daha da artırır.

Ofislerde genellikle gürültü kaynağı yazıcılardır. Bu nedenle yazıcılar sese karşı yalıtılmalı veya ofis dışına çıkarılmalı veya sessiz çalışanlar tercih edilmelidir.

Göz ve Görme ile ilgili Sorunlar:

Bilgisayar operatörlerinin görmeye yönelik sorunlarının başında göz sulanması, gözlerde tahriş ve batma, göz yorgunluğu, mavi ve çift görmedir. Bilgisayar ekranlarının katarakt yaptığı da gündemdedir. Özellikle WHO (World Health Organisation) ve diğer araştırmacıların yaptığı araştırmalara göre yukarıda ifade edilen rahatsızlıkların doğrudan bilgisayarlara ilişkin olmadığıdır. Başka bir ifade ile adı geçen rahatsızlıklarla bilgisayar kullanımı arasında anlamlı bir bağ yoktur.

Bilgisayar ekranlarındaki görüntü kalitelerinin artması, çalışma periyotlarının ve çalışma yüklerinin ayarlanması, çalışma ortamının düzeltilmesi (ergonomik koşullar) bu tür şikayetleri en aza indirmektedir.

Ancak burada üzerinde önemle durulması gerekli konu miyop, hipermetrop ve benzeri gibi göz sorunları olan operatörlerinin uygun gözlük kullanmamaları, bifokal gözlükler takmaları, görme mesafelerini ayarlayamamaları, görme ve diğer şikayetleri artırıcı yönde geliştireceğidir.

WHO (World Health Organisation), bilgisayarda çalışacak operatörlerin ayrıntılı bir göz kontrolünden geçmesini ve bilgisayar kullanımı konusunda eğitim almalarını önermektedir.

Göz ile ilgili sorunların ortadan kaldırılması veya , aza indirilmesi için bilgisayar ekranlarının seçimi, ayarları ve çalışma ortamının amaca uygun aydınlatılması hayati önem taşır.

Görüntü özellikleri: Bilgisayarlarda kullanılan yazı karakterlerinin kontrastı, keskinliği, düzeni, büyüklüğü, rengi, zemin rengi, görüntü sabitliği veya görüntünün titreşimleri şikayetleri önemli derecede etkiler.

Çalışma ortamının aydınlatılması: Bilgisayar kullanılan ortamının aydınlatılması genel oda aydınlatması ile aynı değildir. Ekranda yansımalar ve parlamalara neden olmamak için ortam ışığının çok parlak olmaması ve hem genel hem de lokal aydınlatmanın kullanılması gereklidir.

Pencerelerden gelen güneş ışığı ve ekrana yansıyan ışıkların engellenmesi yararlıdır. Bu amaçla güneş ışığının geliş doğrultusuna göre dikey ve yatay ayarlanabilir perdelerin kullanılması tercih sebebidir.

Özellikle oda aydınlatmalarında dolaylı aydınlanma tercih edilmektedir.

Problem	Belirtiler	Olası Nedenler	Çözümler
Görsel yorgunluk	Göz acısı Gözde yanma Gözde batma Sulanma Başağrısı Mavi görme Batma	Çok az veya çok fazla oda aydınlatması. Görsel bozukluklar. Uygun olmayan gözlük kullanımı. Doğal veya yapay aydınlatmalardan gelen ışıklar. Yansımış ışıklar Uygun olmayan oda düzenlemesi.	Ekrandaki yazı karakteri aydınlatmasını değiştirin. Yansıma ve gölgeler için ekrana bakış açısını, keyboard, masa düzenini kontrol edin. Ekranı direk güneş ışığı gelmesini engelleyin. Ekranları pencereye karşı yerleştirmeyin. Odanın genel aydınlatmasını azaltın. Yazdığınız metni ayrıca aydınlatın.. Ekran ve yazı metni arasında göz hareketlerinin fazla olmamasını sağlayın.
Eklem ve kas rahatsızlıkları	Bacak ağrısı. Sırt ağrısı. Boyun tutulması Kol ve ellerde yorgunluk Omuz ağrısı	Ekran açısının ve yüksekliğinin uygun olmaması. Yetersiz keyboard açısı ve yüksekliği. Uygun olmayan sandalye. Operatörün ekrana ve klavyeye yakın veya uzak olması. Uygun olmayan çalışma pozisyonu. Uzanarak iş yapma.	Ekranın üst kenarını operatörün göz hizasına ayarlayın. Klavye yüksekliğini ve açısını operatörün rahat edeceği konuma getirin.. Doküman yerleşimini kontrol edin daha uygun bir yer düşünün. Çalışma sandalyesinin yapısını düzeltin. Sandalyenin yüksekliğini ve masaya yakınlığını ayarlayın. Ayak koyacağı iyi bir çözüm olabilir. Sandalyenin oturak kısmı vücudun dönmesini önlemek için dönerli seçilmeli. Sandalye 5 ayaklı ve ayakları tekerlekli olmalı. Bilgisayar çalışmasının arasına diğer işler serpiştirilmeli ve/veya diğer operatörle sırayla çalışılmalı.
Gürültü	Telefon konuşmaları, Ofis gürültüsü.	Ofis araçlarından doğan gürültü. Diğer ofislerden gelen gürültü.	Ofis tabanı gürültünün emilmesi için halı kaplanmalı. Diğer ofislerden gelen sesler önlenmeli. Gürültü yazıcılardan geliyor ise yazıcı izole edilmeli veya daha gürültüsüz çalışan seçilmeli.

Tablo 1. Bilgisayar kullanırken karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri

Yorgunluk:

Bilgisayarda çalışanların şikayetlerinin %75'ini boyun, omuz, el, kol, ayak, sırt rahatsızlıklarından oluşan yorgunluk meydana getirir. Bu tür rahatsızlıklara tekrarlanan hareketlere bağlı kas-kemik hastalıkları adı verilir.

Adı geçen rahatsızlıklar tamamen duruş pozisyonlarına, yanlış sandalye ve masa seçimine, çalışma ortamının ergonomik kurallara uygun olarak düzenlenmemesine, fazla iş yüküne bağlı olarak artış gösterir. Bilgisayar operatörünün sandalye seçimi yorgunluğun giderilmesinde önemli rol oynar.

Çalışma masasının düzenlenmesi sırasında uyulması gerekli faktörler ise şunlardır:

Masa yüksekliği: 58.4 - 73.6 cm

Bakış mesafesi: 40.6 - 73.1 cm.

Masa kalınlığı: 2.5 cm

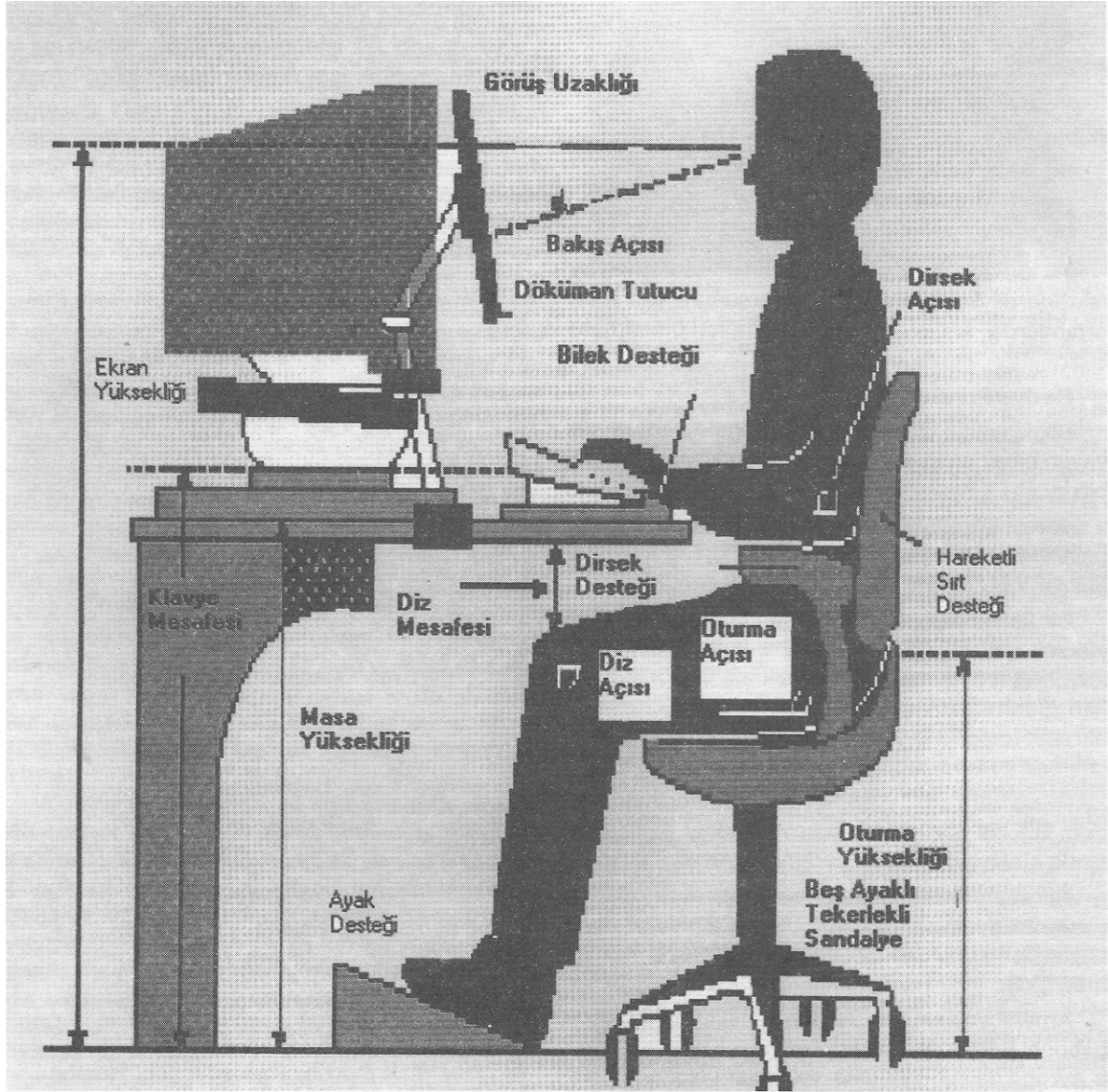
Çalışma alanı genişliği: En az 71.3 cm. Bilgisayar ve doküman için ek alan gereklidir.

Göz - Ekran ilişkisi: Ekranın tepe noktası göz hizasında olmalıdır.

Bakış açısı: 15-30 derece.

Sandalye oturma genişliği (En az): 51.0 cm.

Diz-masa mesafesi (En az): 38.1 cm
Ayarlanabilir sandalye yüksekliği: 40 - 58.4 cm.
Sandalye oturma platformu derinliği: 30 -43 cm.
Oturma platformu açısı (İleri - geri ayarlanabilir): 0-10 derece.
Sırt desteği (Aşağı yukarı ayarlanabilir): 15 derece
Sırt desteği ile oturma platformu açısı (Ayarlanabilir): 90-15 derece.
Oturma platformu ile bacak arasındaki açı: 60-100 derece.
Dirsek açısı: 70 -135 derece

Şekil 1. Bilgisayarlarla çalışırken sağlığı olumsuz etkileyen eden faktörler

Sandalyenin özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Ayarlanabilir sırt desteği,
- Ayarlanabilir kol destekleri,
- 5 ayaklı ve ayaklan tekerlekli,
- Yükseklği ayarlanabilir ve kendi ekseninde dönebilir oturma yeri,
- Ayak koyma platformu.

Bilgisayar başında uzun süreli çalışan operatörler yorgunluklarını egzersiz yaparak ve iş yükünü ayarlayarak azaltabilirler. Örneğin;

- Bir saat çalıştıktan sonra 10-15 dakika mola vermek.
- Çalışma pozisyonlarını sık sık değiştirmek.
- Vücut ve göz egzersizleri yapmak.
- İş yükünü operatörün molalarına göre düzenlemek.
- İş rotasyonu

ilk başvurulacak önlemler olabilir.

Isı, nem ve Klima:

Uygun oda sıcaklığı, yeterli havalandırma , sabit bir nem oranı (% 30-70) ergonomik koşulları tamamlayan faktörlerdir. Statik elektriğin oluşmaması için kuru ortamlarda anti-statik yer döşemeleri önerilmektedir.

Radyasyonlar:

Bilgisayar ekranları değişik cinsten radyasyon yayan cihazlardır. Bu radyasyonları şöyle sıralayabiliriz. X-ray, Ultraviyole (UV), infrared (İR), Radyo dalgaları(RF), Çok kısa dalga (ELF), Elektrostatik alanlar ve Ultrases.

Bir katod tüpü olarak çalışan bilgisayar ekranı yüksek voltaj (45 kV'dan daha fazla) ile çalıştığı için x-ray yayar ve elektrostatik alanlar ortaya çıkar. Görüntünün ekranda belirmesi elektronların ekranın fosforlu iç yüzeyine çarpması yoluyla gerçekleşir ve bu sırada UV ve İR oluşur.

RF ve ultra ses, yüksek voltaj transformatöründen, ELF ise görüntünün dikey ve yatay ayarı sırasında elektrostatik alan nedeniyle yayılır.

Burada yanıtlanması gerekli olan soru ortama yayılan radyasyonların hangi boyutta olduğu veya bilgisayar kullanıcısının sağlığını etkileyip etkilemediğidir.

Amerika'da NIOSH (National Institute for Occupational Safety and Health) ve FDA, Kanada ve Batı Avrupa'da birçok ülke ve WHO (World Health Organization) gibi uluslararası kuruluşlar bilgisayar ekranlarından yayılan radyasyonların ölçümü için çalışma yapmaktadır. Ek olarak Amerika'da OSHA (Occupational Health and Safety Administration) ve ACGIH (American Conference of Governmental Industrial Hygienist) ölçümleri müsaade edilen standartlar ile karşılaştırmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre, ölçülen değerlerin günlük yaşamda karşılaşılan radyasyonların (background) seviyelerde olduğu ek bir maruziyetle karşılaşmadığı, kimi zaman yayılan radyasyonların çok düşük olması nedeniyle ölçüm zorluğu çekildiği ifade edilmektedir. Bu sonuçların imalat hatası olmayan, kalite kontrolden geçmiş sağlam bilgisayar ekranları için geçerli olduğu hatırlatılmamaktadır.

Adı geçen kuruluşlar önümüzdeki 20-30 yıllarda herhangi bir istenmeyen sağlık sorununa imkan vermemek için araştırmalarını sürdürmektedirler.

Kaynaklar:

1. OSHA. "Health and Safety Guidelines For VDU in The Workplace". March 1999
2. NIOSH. "NIOSH Publications on VDU" September 1999.

ÇOCUK EMEĞİ

Kuaför Çırakları ve İş Riskleri

Yrd. Doç. Dr. Ayşe Ocakçı, Zeynep Berk, MSc. Gülcem Sala*

Çocukların çalıştırılması evrensel ve ulusal bir sorundur. Çocuk emeğinin kullanımı sorunu bütün dünya ülkelerinde bulunmakla beraber daha çok gelişmekte olan ülkelere özgüdür. Dünyada 15 yaşından küçük ikiyüz milyon çocuk çalışmaktadır. Ekonomik etkinliği olan çocukların %98'i üçüncü dünya ülkelerinde yaşamaktadır (Derrien, 1994).

Dünyada ikiyüz milyon çocuk çalışırken Türkiye'de bu sayı 4 milyon civarındadır. Başka bir ifade ile ülkemizde çalışan her yüz kişiden 18'i çalışan çocuklar ve gençlerdir. Türkiye'de ekonomik ya da siyasi zorunlu göçler sonucu kent nüfusu sanayileşme oranından daha hızlı bir şekilde artmaktadır. Gelen aileler şehir yaşamına uyumda büyük sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Özellikle kültürel değişimin yarattığı sorunlar ile vasıfsız işgücü niteliği olan babanın iş bulma olasılığı oldukça azdır. Toplumumuzda özellikle de göçle gelen ailenin annelerinde ev dışında çalışması henüz kabul edilebilir değildir. Bu durum karşısında ucuz iş gücü özelliği olan çocuk çalışması öne çıkmaktadır. Erken yaşlarda çalışma yaşamına atılan çocuklar kırsal kesimde ailelerinin yanında tarım işçisi olarak çalışırken şehirde sanayi işçisi, hizmet sektöründe ara eleman ya da sokakta (enformal sektörde) değişik işlerde çalışmaktadır (Polat, 1998).

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün 1994 yılı verilerine göre Türkiye'de 14-16 yaş grubundaki 11. 889. 313 çocuğun 1.008019'u sanayide olmak üzere toplam 3.847.830'u (%32.6) çalışmaktadır. Bu oran erkek çocuklarda %25.49, kız çocuklarda % 39.63'e kadar çıkmaktadır (T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1994).

Kuaför ve berberlik ile ilgili çalışma alanları da çocuk işgücünün sıkça kullanıldığı hizmet sektörüdür. Kuaför ve berber yanında çalışan çocuklar; çalışma koşullarından kaynaklanan çeşitli risklerle karşılaşmaktadır. Bunların en yaygın bilinenleri ise boya karıştırmak ve kimyasal maddelerle temas, manikür pedikür ağda uygulamaları ile mikrobiyolojik riskle, fön makinası ve elektrikli kaza riskleri, uzun süre ayakta durmakla ilgili ergonomik risklerdir. Bunların dışında ağır iş koşulları, kötü muamele, uzun iş saatleri ve düşük ücretler gibi özellikle uzun vade de psikososyal sorunlara kaynaklık eden çalışma riskleri de vardır.

AMAÇ:

Kuaför ve berber yanında çalışan çocukların çalışma risklerine karşı korunma girişimleri bu risklerin ve önceliklerinin belirlenmesi ile olanaklıdır. Bu araştırma kuaför ve berber yanında çalışan çocukların çalışma risklerinin incelenmesi amacıyla tanımlayıcı olarak planlanmıştır.

YÖNTEM:

Türkiye genelinde kuaför ve berber yanında çalışan çocukların sayısı belirlenememiştir. Ancak isdiham alanlarına bakıldığında özellikle kentsel alanda çalışan çocukların %26'sının hizmet sektöründe olduğu görülebilir. Araştırmanın evrenini Zonguldak Çıraklık Eğitim Merkezinde öğrenim gören 160 öğrenci oluşturdu. Örneklem eğitim merkezinde öğrenim gören 13-18 yaş arasında olup araştırmaya katılmayı kabul eden 103 çocuk oluşturdu. Veriler bir anket formu ile elde edildi. Ön uygulama Zonguldak'taki kuaförlerde çalışan 10 çocuk üzerinde yapıldı. 32 sorudan oluşan

anket formu görüşmeci tarafından yüzyüze soru-cevap şeklinde dolduruldu. Veri toplama eylül- kasım 1999'da tamamlandı. Verilerin istatistiki analizi SPSS paket programında yüzdeler ve ki-kare yöntemi ile değerlendirildi.

Tablo 1: Çıracılık Eğitim Merkezi Kuaförlük**Bölümünde Eğitim Gören Gençlerin Tanıtıcı Özelliklerinin Dağılımı**

Tanıtıcı Özellikler	S	%
Cinsiyet		
Erkek	70	68.0
Kadın	33	32.0
Yaş		
13-15	57	55.3
16-18	46	44.7
Eğitim Durumları		
İlkokulu mezunu ya da terk	54	52.4
Ortaokul mezunu ya da terk	42	40.8
Lise terk	7	6.8
Boy (cm)		
<1.49	30	29.1
1.50-1.69	51	49.5
1.70 +	22	21.4
Vücut Ağırlıkları (kg)		
=49	37	35.9
50-69	59	57.3
70 +	7	6.8
Sigara içme Durumları		
İçiyor	48	46.6
İçmiyor	55	53.4
Aşıları		
Tam	91	88.3
Tamamlanmamış	12	11.7
Toplam	103	100.0

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma kapsamındaki çıracıkların %68'i erkek, %32'si kızdır, %55.3'ü 13-15 yaş grubunda, % 44.7'si 16-18 yaş grubundadır. Çıracıkların eğitim durumları, boy ve vücut ağırlıkları sigara içme durumları ve aşılarına ilişkin tanıtıcı bilgiler tablo 1'de verilmektedir.

Çıracıkların %52.4'ünün (52) ilköğretim düzeyinde eğitim aldıkları saptandı. Bu çıracıkların %49.5'i 1.50-1.69cm boy uzunluğuna, %57.3' ünün 50-69 kg ağırlığa sahip olduğu görüldü. Araştırma kapsamındaki çıracıkların %46.6'sının sigara içmekte olduğu saptandı. Ülkemizde 1988 yılında sigaraya ilişkin yapılan PİAR araştırmasında toplumumuzun %43.6'sının sigara içmekte olduğu sonucu dikkate alınırsa çıracıkların sigara içme sıklığının toplumsal sıklığa benzer olduğu söylenebilir (Gökkoca 1999).

Çıracıkların %88.3'ü (91) aşılarının tam olduğunu belirtti. Ancak %69.9'unun (72) işle ilgili küçük çaplı kaza (el kesileri, deri sıyrıkları v.b.) geçirdiğini belirtmesi tetanoz aşısının her beş yılda bir (rapel) uygulanmasının gerekliliğini göstermektedir. Ülkemizde bu aşının başlangıç uygulamasının çocukluk döneminde, rapellerin ise ilkokul 5. Sınıfta yapılmakta, okumaya devam ederse lise 1. sınıfta yapılmaktadır.

Tablo 2: Ç.E.M. Kuaförlük**Bölümündeki Çıracıkların Ailelerine İlişkin Tanıtıcı Özel. Dağılımı**

Ailelerin Tanıtıcı Özellikleri:	S	%
Anne babanın sağ olma durumu		
Sağ	97	94.2
Ölü	6	5.9
Annenin eğitim durumu		
Okuryazar değil	12	12.5
Okuryazar	17	16.5
İlköğretim	70	68.0
Lise	4	4.0
Annenin mesleği		
Ev hanımı	94	91.3
Çalışıyor	9	8.7
Babanın eğitim durumu		
Okuryazar	17	16.5

İlköğretim	77	74.8
Lise	9	8.7
Babanın mesleği		
Küçük esnaf	19	18.4
Sürekli işçi	53	51.5
Geçici işçi	8	7.7
Memur	5	4.9
Emekli	18	17.5
Oturulan Konutun Kira Olma Durumu		
Kira	34	33.0
Lojman	6	5.8
Kendi evi	63	61.2
Toplam	103	100.0

Araştırma kapsamındaki çırakların ilk ve orta öğrenim terk ya da mezunu olması nedeniyle hastalık riskinin yüksek olduğu düşünülebilir.

Araştırma kapsamındaki çırakların ailelerine ilişkin tanıtıcı özellikler tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2'de görüldüğü gibi çırakların annelerinin %68'inin ilkokul mezunu ve %91'inin ev hanımı, babalarının ise %74.8'inin ilkokul mezunu oldukları ve babalarının %55.2'sinin ise işçi olduğu dikkat çekmektedir. İşçi ağırlıklı bir kent olan Zonguldakta bu sonuç doğal olarak yorumlanabilir.

Araştırma kapsamındaki çırakların sağlık ve hastalık dağılımları tablo 3'te verilmiştir:

Çırakların %52.4'ünün (54) son altı ayda tedavi gerektiren bir hastalık geçirdiği, bunun %35.2'sinin (19) solunum yolları hastalıkları, %20.3'ünün (11) bulaşıcı hastalık geçirdiği saptandı. Belirtilen bulaşıcı hastalıklar arasında viral hepatit'inde olması, düzenli bağışıklamanın zorunluluğunu göstermektedir.

Kuaförlük hizmeti saçta biçim verme, özellikle erkek kuaförlerde sakal traşı sırasında deri ile direk teması gerektirir. Bu nedenle El kesikleri gibi küçük çaplı iş kazalarının taşıdığı büyük risklerin yalnızca çalışanlar için değil hizmeti alanlar içinde geçerli olduğu düşünülebilir.

Çırakların %13'ü (7) deri hastalığı geçirdiğini (4'ü devam etmekte) belirtti. Manikür, pedikür, havlu yıkama, temiz olmayan havlu ile sık temas, saç boyası gibi kimyasal maddelerin özellikle el parmaklarında egzama ve alerjik dermatitlere zemin hazırlayan kuaförlük etkinlikleridir. Bu etkinliklerden özellikle manikür, pedikür, havlu kullanma, kullanılan havluyu temizleme kurutma sorumluluğu çoğu zaman çıraklar tarafından yerine getirilir. Devam etmekte olan deri lezyonlarının özellikle sağ elde olması işle ilgili olması bakımından düşündürücüdür.

Zonguldak çıraklık eğitim merkezi kuaförlük bölümünde öğrenimlerini sürdüren çırakların çalışma koşullarına ilişkin tanıtıcı özellikler ise; çırakların %61.2'si iş değişikliği yaptığını, %81.5'i işle ilgili usta eğitimi aldığını belirtmiştir.

Tablo:3 Çıraklık Eğitim Merkezi Kuaförlük Bölümünde Eğitim Gören Çırakların Sağlık ve hastalık Durumlarının Dağılımı

Hastalığı	S	%
Var	54	52.4
Yok	49	47.6
TOPLAM	103	100.0
Hastalık Dağılımları	S	%
Kas-iskelet sistemi	4	7.5
Deri hastalıkları	7	13.0
Solunum yolu hastalıkları	19	35.2
Bulaşıcı hastalıklar	11	20.3
Diğer	13	24.0
TOPLAM	54	100.0

Çırakların % 56.3'ünün getir-götür işleri yaptığını, % 33'ü ise hem getir-götür hemde kuaförlüğe yardım ettiğini belirtmiştir. % 89'u yapılan işin güç yönlerinin olduğunu, %69.9'unun işle ilgili küçük çaplı kaza geçirdiğini belirtmiştir.

Çırakların yaptıkları işin güçlüğüne ilişkin görüşleri tablo 3'te verilmiştir:

Çırakların %55.3'ü(57) uzun süre ayakta durmayı, %17.4'ü (18) kötü muameleyi işin en zor yanı olarak belirttiler. Çırakların getir-götür işleri, genel temizlik ve saçta biçim verme ve diğer kuaförlüğe yardım hizmetlerinin tümünde ayakta yapılıyor olması ile ilgilidir. Kötü muamele oranının yüksek olması nedeniyle çırakların ara sıra oturarak dinlenme olanaklarının çok fazla olmadığını düşünebilir.

Tablo:4 Çırakların Yaş Gruplarına Göre Yaptıkları İşlerin Güçlüğüne İlişkin Görüşlerinin Dağılım

Yaş Grubu	Yapılan işin Güçlüğü Ayakta		Ağır iş koşulları		Müşteri kaprisi		İş güçlüğü Yok		Toplam			
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%		
13-15	31	54.4	12	21.1	3	5.3	5	8.8	6	10.5	57	100.0
16-18	26	56.5	6	13.0	1	2.2	8	17.4	5	10.9	46	100.0

Çırakların "yapılan işin güçlüğü"ne ilişkin "uzun süre ayakta kalma'yı" belirtmelerine karşın bu durumla ilgili olduğu düşünülen kas ve iskelet sistemi yakınmalarının % 3.9 ile sınırlı olduğu gözlemlendi. Bu durum çırakların adölesan dönemde olmaları ve kas-iskelet sistem yakınmalarının uzun vadede ortaya çıkıyor olmasıyla açıklanabilir.

Çırakların işyerinde eğitim alma durumları ve uzun süre aynı pozisyonda kalma ile kaza geçirme durumları tablo 5 ve tablo 6' da verilmektedir:

Usta eğitimi almayan çırakların %78.9'u, usta eğitimi alanların %67.9'u işyerinde küçük çaplı kaza geçirdiğini belirtti. Usta eğitimi almayanların kaza geçirme oranı yüksek olmasına rağmen usta eğitimi ile kaza geçirme durumu arasında istatistiksel yönden anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Tablo:5 Çırakların İşyerinde Usta Eğitimi Alma ve İşle İlgili Kaza Geçirme Durumlarının Dağılımı

	Yapılan işle ilgili kaza geçirme durumu				TOPLAM	
	Evet		Hayır		S	%
Eğitim verilme durumu	S	%	S	%	S	%
Evet	57	67.9	27	32.1	84	100.0
Hayır	15	78.9	4	21.1	19	100.0

X=0,90 p> 0.05

Tablo: 6 Çırakların Çalışırken Uzun Süre Ayakta Kalma ve Kaza Geçirme Durumlarının Dağılımı

Çalışırken uzun süre ayakta kalma durumu	Yapılan işle ilgili kaza geçirme durumu				TOPLAM	
	Evet		Hayır		S	%
	S	%	S	%	S	%
Evet	66	70.2	28	29.8	94	100.0
Hayır	6	66.7	3	33.3	9	100.0

X=0,49 p> 0.05

Çalışırken uzun süre ayakta kalan çırakların %70.2'si, aynı pozisyonda uzun süre kalmayanların %66.7'si yapılan işle ilgili kaza geçirdiğini belirtmiştir. Çalışırken uzun süre aynı pozisyonda kalmayanların sayısal azlığı pozisyon ile kaza geçirme arasındaki ilişkinin yeterince ortaya çıkmasını sınırlamış görünmektedir. Araştırmanın anket formunda bulunan cinsel istismara ilişkin sorulara toplumsal ve bireysel kaygıdan dolayı doğru yanıt alınmadığı düşünüldü. Ancak erkek kuaförü yanında çalışan iki erkek çırak müşteriler tarafından zaman zaman cinsel istismara (dokunma -bacak okşama) uğradığını belirtti, (iş arkadaşı ya da işyerindeki diğer çalışanlar tarafından cinsel istismara uğradığını belirten çırak olmadı).

SONUÇ VE ÖNERİLER:

Günümüzde toplumsal ve ekonomik yapının gösterdiği değişiklik çıraklık kavramında da bazı değişikliklere yol açmıştır. Çıraklarla ilgili yapılan araştırmalar eskiden aynı mahallede ailesinin tanıdığı bir ustanın yanına yerleştirilen çocuk küçük endüstrinin kent dışına taşınması sonucu evinden uzak ailenin tanımadığı bir ustanın yanında işe başlamaktadır. Bu değişim daha çok sanayileşme sürecini hızlı yaşayan kentlerde olmaktadır. Zonguldak coğrafi yapı ve doğal kaynaklar bakımından kömür madenciliğinin belirlediği bir ekonomik yapıya sahiptir. Sanayiye dönük hızlı bir kentsel değişim yaşanmadığı için ülke genelinde yaygın olan çocuk işgücü bu bölgede daha çok lokanta, dolmuş muavini, kasap, gıda maddelerinin satıldığı dükkanlar gibi hizmet sektöründe kullanılmaktadır.

Zonguldak Çıraklık Eğitim Merkezi Kuaförlük Bölümündeki çırakların işyerinde bulunan çalışma riskleri arasında özellikle tetanoz hastalığı, hepatit gibi bulaşıcı hastalıklar ve alerjik ve enfektif deri hastalıkları önceliklidir. Çırakların büyük çoğunluğunun (%93.2) orta öğrenimi tamamlamadan çalışma yaşamına girmiş olması bağışıklama yönünden de eşit koşullarda olmadıklarını göstermektedir. Orta öğrenimin 8 yıla çıkarılması olmasının çalışan çocuklar bakımından önemi yalnızca çalışma yaşının yükseltilmesine katkıda

bulunma yönüyle değil bağışıklanma yönünden de olumlu bir gelişme olmasıyla da ilgilidir.

Çırakların çoğu (% 89.3) daha çok getir-götür işleri ve kuaförlük hizmetlerine yardımın birarada yürüttüklerini belirtmişlerdir. Her iki sorumluluğunda uzun süre ayakta kalmayı gerektirdiğinden çıraklar uzun çalışma saatleri boyunca ayakta kalmaktadır. İşin en güç yanına ilişkin görüşleri de aynı iş koşuluyla "uzun süre ayakta kalma ile ilgilidir.

ÖNERİLER:

Kuaförlük etkinliklerinin deri ile direk teması gerektirmesi ve el kesikleri gibi küçük kazaların sık yaşanması nedeni ile özellikle tetanoz ve hepatit aşılı ile bağışıklanma zorunluluğunun getirilmesi,

Çırakların çalışma yaşamında gerek hizmet verdikleri müşteri gerekse iş arkadaşları tarafından kötü muamele görmemeleri ve diğer iletişim problemleri yaşamamaları için okul-usta ve veli iletişimine ve sürekliliğine önem verilmesi,

Bu merkezlerde düzenli ve sürekli sağlık eğitim programlarının planlanması, bu programlar içinde çıraklara cinsel eğitim verilerek istismar olaylarına maruz kalmamaları için çırakların uyarılmaları önerilebilir.

KAYNAKLAR:

1. Derrrien J.M..(1994) : Çocuk Çalıştırılması ile ilgili Politika Hazırlanması ve İş Denetimi Eğitim Klavuzu. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü ve Uluslararası Çalışma Bürosu Yayını
2. Polat O. (1998) : "Çalışan Çocuklar" Çocuk Forumu Cilt:1, Sayı: 1
3. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (1994): Çocuk İş Gücü
4. Gökkoca Z. (1999): "Sigara Çalışma Ortamı ve Koruyucu Hekimlik" Çalışma Ortamı Dergisi. Sayı: 45

* Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu

İŞ GÜVENLİĞİ

Avrupa'da Birinci, Dünya'da İkinci

Kim. Müh. Mustafa Taşyürek
İşçi Sağlığı İş Güvenliği Uzmanı

(e-posta: mustafatasyurek at fisek nokta org nokta tr)

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği uğraşına başladığım 1978'de iş kazası açısından duyduğum ilk sözlerden biri "Türkiye(nin) iş kazası açısından Avrupa'da birinci, Dünya'da ikinci" olduğu idi. Demek ki bizim gibi yeni mezun mühendisleri önemli görevler ve sorumluluklar bekliyordu. Bunu yerine getirebilmek için ilk öğrenim kaynağımız ya da yöntemimiz "usta - çırak" ilişkileri ile tecrübeli "iş Güvenliği Müfettişleri", ve bu konuya kafa yoran üniversitelerdeki hocalarımızın kursları- seminerleri olmuştur.

Tanık olduğumuz ilk tartışmalar "işçi sağlığı mı ?, iş sağlığı mı?, meslek sağlığı mı? , çalışanların sağlığı mı ?" kullanılmalı idi; İngilizce "occupational health" sözcüklerinin karşılığı olarak. Aradan 22 yıl geçmesine rağmen halen bu tartışmaların üniversitelerde ve meslek örgütlerinde devam ettiğini görüyoruz.

1999 yılının 4-10 Mayıs tarihleri arasında düzenlenen İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Haftasında İzmit Meslek Yüksek Okulunun İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Programı öğrenci ve okul yönetiminin düzenlediği bir panelin pankartında aynı slogan vardı. İş kazalarında "Avrupa'da Birinci, Dünya'da ikinciyiz". Bizim gibi alaylılardan sonra, böyle mektepli gençleri görmek, hem de mesleklerine dört elle sarılanları görmek gerçekten insana gurur veriyordu.

Fakat sloganları ne kadar gerçekçi ? Bu yıllardan beri kafama takılan bir soru. Katıldığım veya eğitici olduğum kurslarda;

Güvenlik nedir ?

Emniyet nedir ?

Kaza nedir ?

İş kazası nedir ?

İş kazası ile kaza arasında ki fark nedir ?

İş kazası ile ilgili sağlıklı veriler var mı ?

Diğer ülkelerin iş kazası istatistiklerini bizim iş kazası istatistikleri ile kıyaslayabilir miyiz ?, hangi verileri - formülleri kullanacağız ? v.b.

Bu soruların yanıtları genellikle karmaşık ve tartışanlar açısından ilginç olmuştur.

Bizde ki işçi sağlığı ve iş güvenliği kültürü, yasaları, tanımları ILO , Avrupa Birliği (AB) ve A.B.D. gibi ülkelerden çok farklıdır.

Örneğin: Sn. Ferial Arnas Işık'ın tercüme ettiği OHSAS 18001: 1999 Occupational health and safety management systems -Specification (İşçi Sağlığı ve Güvenliği Sistemleri - Şartname'sin)de ;

"Kaza: Ölüm, sağlık bozulması, yaralanma, sakatlık, hasar veya sair kayıp ile sonuçlanan istenmeyen bir olay.

Güvenlik : Kabul edilemez hasar riskinden uzak olma özgürlüğü.

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği : Çalışanların, geçici işçilerin, müteahhidin çalışanlarının, ziyaretçilerin ve işyerindeki herhangi bir kişinin normal yaşamına etki yapan faktörler ve şartlar.

Tanımları ile bizde ki tanım veya anlayışlar uyuyor mu? Bu örnek ve tanım farklılıklarını çoğaltabiliriz.

Ülkemizde iş kazasının tanımı SSK kanununa (11 .madde) göre yapılır. Genellikle de işyerlerinde :

- İşgünü Kayıplı Kaza
- İşgünü Kaybı Olmayan Kaza

Olarak sınıflandırılır, raporlanır ya da değerlendirilir.

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğine çok büyük önem veren , 200 yıllık bir geçmişi olan , bu konuda ulusal standartlar yanında kendi teknik ve yönetsel standartlarını oluşturan ve dünyanın bir çok ülkesinde işyerleri bulunan A.B.D. kökenli DUPONT'a göre yapılan tanım ve sınıflandırma ise:

a. İş kazası;

1. Yaralanmalı;

- Kayıp İşgünü Olayı (KİO)
- Kısıtlı Çalışma Olayı (KÇO)
- Tıbbi Müdahale Olayları (TMO)
- İlk Yardım Olayı (İYO) 2. Yaralanmasız;
- Ciddi Olay (CİO)
- Olay

b. İş Dışı Kaza(İDK) şeklindedir.

Şimdi bu tanımları biraz daha detaylandıralım.

Kayıp İşgünü Olayı (KİO):

- Ölümler,
- yaralının, yaralanmanın olduğu günü izleyen ilk işgününde işbaşı yapamadığı durumlar.

Kısıtlı Çalışma Olayı (KÇO):

- Yaralının, yaralanmanın olduğu günü takip eden ilk iş gününde iş başı yapabildiği durumlar. Ancak durumundan dolayı kendi işini tam .olarak yapamadığından, geçici olarak başka bir göreve verilerek

çalışması.

Tıbbi Müdahale Olayı (TMO):

- İlk yardım haricinde tıbbi müdahale gerektiren olaylar ,
- bir veya daha fazla dikiş, diş kaybı, tırnak kaybı, kemik çatlaması veya kırılması, askıya alınması, enfeksiyonlar, ölü derinin cerrahi yöntemle kesilmesi, deri altına inen kesikler, ikinci- üçüncü derece yanıklar, uzuv kayıpları v.b. durumlarda şayet yaralı kişi, yaralanmayı takip eden ilk iş gününde işine dönebiliyorsa tıbbi müdahale olayı oluşur.

İlk Yardım Olayı (İYO):

- Sağlık merkezinde buz paketi uygulaması, pansuman yapılması gibi ilk yardım müdahalesiyle tedavi edilebilecek türde yaralanmalar.

İş Dışı Kazalar (İDK):

- İşle ve işyeriyle ilgili olmaksızın işyeri dışında oluşan bedensel yaralanmalar, zehirlenme, kavga, kaza gibi dış etkenler sonucunda oluşan ve çalışanın işe zamanında gelmesini engelleyen veya ölümlü sonuçlanan olaylar.

Ciddi Olay (CİO):

- KİO veya TMO ile sonuçlanabilecek yüksek yaralanma riskine sahip olaylardır.

Olay (O):

- Yüksek bir potansiyele sahip olmayan ve yaralanma ile sonuçlanmayan ancak sürekli iyileştirme çalışmaları için raporlanması gereken normalin dışındaki olaylardır.

Kaybedilen her tam işgünü veya vardiyası kayıp işgünü olarak sayılır. Buna, haftasonu tatili, bayramlar, yıllık izin veya o kişinin çalışması gerekmeyen vardiyalar / günler dahil edilmez.

Neden böyle bir sınıflandırma yapılıyor ? sorusunun yanıtı ise; "Bütün iş kazalarının önlenebileceği inancıdır, iş kazası raporları ve istatistikleri incelenerek önlemler alınır, çalışma planları oluşturulur .aksiyonlar alınır.

Ekonomik yönü değerlendirilir. Yönetim kademesi bilgilendirilir. Sonuçlar izlenir, (v.b.)

Bu ifadelerden A.B.D. veya özelde DU-PONT uygulamalarının daha iyi olduğunun, ülkemizin iş kazaları açısından AB ve ABD'den iyi olduğu sonucu çıkartılmamalıdır. Değerlendirme kriterleri, tanımları ve istatistik verileri ülkemizdeki uygulamalardan çok farklıdır. Tam olarak iyileşmemiş bir kazalıyı ülkemizde yasal olarak çalıştırmak olası mı?

Tüm (iş) kazaları, ve işe bağlı (meslek) hastalıkların önlenebileceğine inanılmaktadır. Yeter ki doğru raporlansın, uygun yer ve kademelerde araştırılsın , değerlendirilsin ve önleyici çalışmalar yapılsın. Örnek kaza formatını "www.isguvenligi.fisek.com.tr"de bulabilirsiniz. Şu anda kullandığınız iş kazası rapor örneğinizle karşılaştırır mısınız ?

Son söz: A.B.D . iş kazası istatistikleri ile ülkemizin iş kazası istatistiklerini karşılaştırabilir miyiz ? Sanırım değerlendirme kriterlerinin benzerliğini sağlamadan sonuç rakamlarına bakmak sağlıklı olmaz. "Avrupa'da birinci, dünya'da ikinciyiz" sloganı bize pek anlamlı gelmemektedir.

BİLİŞİM

Statik Web Tasarımı

Doruk Fişek

Statik web sitesi tasarımını, kurumumuz için şık bir broşür hazırlamak olarak görebiliriz. Elbette bir web sitesinden bilgisayar ortamının bir çok ek özelliğini kullanabiliyorsunuz, ama ana fikir aslında aynıdır. Statik Web sayfalarının broşürlerle benzer yönleri olduğu gibi, onlardan farklı yönleri de vardır.

Web sitelerinde de, broşürlerde olduğu gibi resimler, logo ve amblemler, değişik yazı karakterleri kullanabilirsiniz. Broşürlerde sayfayı elinizle çevirirken, web sitelerinde tıklayarak değişik bir bölüme geçersiniz. Önemli bir fark, tek bir tıklama ile istediğiniz sayfaya, o sayfayı aramadan otomatik olarak ulaşmanızdır. En büyük farklardan biri de, broşüre göre oldukça masrafsız olması ve çok daha fazla sayıda ve çeşitte insana büyük bir hızla ulaşabilmesidir. Dünyanın her yerinden internet erişimi olan insanlar, sizin web sitenize bir tıklama uzaklığındadırlar. Dünyanın öbür ucundaki bir insan bile web sitenize bir dakikadan daha kısa bir zamanda ulaşabilir. Üstelik broşürlerden farklı olarak, alan kişi kadar çoğaltma ücreti ödemezsiniz; kaç kişi gelirse gelsin maliyet aynıdır. Web sitelerinde değişiklik yapmak da oldukça kolaydır. Bir değişiklik yapıldığı zaman, siteyi ziyaret eden herkes bu değişikliği görür. Broşürlerde olduğu gibi, tüm broşürleri tekrar bastırmanız, eskilerini çöpe atmanız gibi bir olay söz konusu değildir. Bu size büyük bir esneklik ve geliştirmede kolaylık sağlar.

Web sitenizin statik sayfa tasarımı sırasında dikkat etmeniz gereken bir kaç önemli nokta vardır:

- Eğer sitenizi belirli bir konuda referans merkezi haline getirmeyi düşünmüyor, sadece kurumunuzun tanıtımını yapmayı düşünüyorsanız; olabildiğince az ama öz bilgi verin, insanlar ciddi bir biçimde ilgilerini çekmiyorsa, uzun yazıları okumaktan hoşlanmazlar, çoğu zaman da okumazlar.
- Herkes web sitesinin güzel olmasını ister. Ancak burada bir sanat eseri değil web sitesi yapıldığı unutulmamalıdır. Sayfanın yüklenme hızı ile, grafiksel güzelliği ters orantılıdır. Kimse yüklenmesi için dakikalarca bekleyeceği bir siteyi gezmeyeceği gibi; grafiksel açıdan çok zayıf bir site de çoğu kişinin ilgisini çekmez. Aradaki dengeyi iyi kurmak gerekir. Örneğin www.fisek.com.tr sitesinin iç sayfaları çok şık olmasına rağmen nispeten yavaş yüklenmektedir.
- www.fisek.org.tr sitesi ise hızlı yüklenmesine karşın; sade ama nispeten çok çekici olmayan bir grafik tasarımına sahiptir. Dengeyi koruyabilmek için önerilen bir yöntem, ana sayfanızın yüklenmesi bitene kadar nefesinizi tutmaya çalışmaktır.
- Sürekli hareket eden resimlerden olabildiğince kaçınmaya çalışın. Hareketli resimler, bilgisayarda grafiğin nimetlerinden biri olsa da, sürekli hareket eden bir resim web sayfalarında ziyaretçinin dikkatini çok dağıtmakta, onları yormakta ve sayfanın içeriğinin okumasını zorlaştırmaktadır. Fazla sayıda kullanılan hareketli resimler, sayfayı hantallaştırmakta ve gezilmesini güçleştirmektedir.
- Web sitenizin kullanımı oldukça kolay olmalıdır. Ziyaretçinin aklına bir şey geldiği zaman bunu bulmak için akla kararı seçmemeli, siteyi gezebilmek için kurumunuzun üzerinde çalıştığı konuda uzman olmak zorunda olmamalıdır.

Son olarak şunu unutmayın ki, bir tanıtımda ilgiyi çeken grafikler olsa da, asıl karar verilmesini sağlayan içeriğidir. Sitenizin içeriği, oldukça özenli ve titiz bir çalışma sonucunda oluşturulmadıkça, istediğiniz hedefe ulaşmanız oldukça zordur.

KADIN

Kadın Bakış Açısından Sürdürülebilir Kalkınma

Doç. Dr. Şengül Hablemitoğlu*

Ülkemizde yaşanan enerji sıkıntısı, kaynakları kendine yetebilecek düzeyde olan bir ülkenin bile bir gün bu durumla karşılaşabileceğini düşündürürken, dünyanın geleceğine ilişkin ciddi kaygılar duymamıza yol açıyor. Ve akla hemen şu sorular geliyor: dünyanın ya da tek tek ülkelerin gelecekteki nüfuslarına yiyecek, enerji ve suyu sağlayabilecek yeterli kaynakları var mı? Dünyanın iklimi, nehirleri ve okyanusları bugünkü ve gelecekteki üretim ve tüketim biçimlerini yok olma felaketine uğramadan taşıyabilecek durumda mı? Doğanın sınırlarını ihlal ediyor muyuz? Ve eğer böyleyse bu sınırlar içinde yaşamayı kabullenebilecek miyiz?

Bu soruların yanıtlarına ulaşmak, dünyanın en gelişmiş ülkelerinden en geri kalmış olanlarına dek herkesi ilgilendiriyor. Çözümlerini bulmak ise paylaşılması gerekli bir sorumluluk olarak karşımızda duruyor. Önceleri artan nüfus nedeniyle kaynakların tükenmesi ve yenilenemez olanlarının (madenler, fosil yakıtlar gibi) gelecekte var olmayabileceğinden kaygı duyuyorduk. Daha sonra, hava kirliliği, temiz su ve balık stokları, ormanların, toprağın, biyoçeşitliliğin kaybı gibi başka ciddi sorunlar da ortaya çıktı. Şimdilerde, atıkların okyanuslara boşalması, nükleer denemeler, denizlerde aşırı balıkçılık, iklim değişikliğine ve küresel düzeyde yeni sorunlara yol açan atmosferik kirlenme dünyanın ve doğanın "taşıma kapasitesi" ni giderek daha fazla zorluyor. Taşıma kapasitesi; çevredeki kaynaklara, insanların faaliyetlerini destekleme kapasitesini kaybedinceye kadar yüklenebilecek azami yük olarak tanımlanıyor. Bunun anlamı ve işaret ettiği nokta, bozma ve yok etme gibi geri dönülmez bir süreci başlatmaktan kaçınılması gerektiğidir. Bizler, doğanın taşıma kapasitesinin sınırlarını aşarsak, bunu yaşamımızı ve gezegenimizi tehlikeye sokma pahasına yapıyoruz demektir. Bu nedenle taleplerimizi dengelemek ve kontrol altında tutmakla bu sınırların içinde yaşamamızın yollarını bulmalıyız (1,2).

Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun (VCCED) Ortak Geleceğimiz adlı raporunda, bu düşünce ilk kez "sürdürülebilirlik" olarak kavramlaştırılmıştır. Sürdürülebilirlik, doğanın bilincinde olmamız ve doğadaki kaynakların sınırlı olduğunu fark etmemiz sonucunda ortaya çıkmıştır. Nihayet yoksulluk ve çevre tahribatı ile yaşanırken sağlıklı bir topluma ve ekonomiye sahip olamayacağımızı anladık. Ekonomik kalkınmayı durduramadığımızı göre, ekolojik olarak daha az zarar veren bir şekle dönüştürmeliyiz. Bu noktada, çevreyi koruyarak ekonomik refaha ulaşmamız ve bunu gelecek nesillere aktarmamız için sürdürülebilir kalkınma "kritik bir strateji" olarak görünmektedir.

Ancak burada karşımıza çıkan güçlük, sürdürülebilir kalkınmanın uygulanmasıdır. Çünkü küresel ekonominin, insanların istek ve ihtiyaçlarını karşılama zorunluluğuna karşın, gezegenin ekolojik sınırlarına da uyması gerekir. "Çevreye duyarlı" bir gelişme anlayışına ihtiyacımız olduğunu görmeliyiz. Roma Kulübü Raporu olarak da bilinen "Ekonomik Büyümenin Sınırları" adlı çalışmada, sürdürülebilir kalkınma, dünyadaki her bireyin gelecekte de temel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi olarak açıklanmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın, yeryüzündeki kirlilik ve kaynakların tükenmesinin temel nedeni olan ekonomik büyüme eğiliminin "sıfır büyüme" ile sınırlandırılmasına, ekonomik büyümenin mevcut kaynak varlığını aşmamasına dayandığı da belirtilmektedir (3).

Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı Rio Zirvesi'nde kabul edilen "gündem 21" raporu, sürdürülebilir kalkınmanın bir çok insan için bu kapsamıyla hem anlaşılmasının ve hem de yeni bir düşünme sistemi ile yaşam biçimini gerektirmesi (hem üretimi ve hem de tüketimi sınırlayan) nedeniyle kabul görmesinin güç olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda, sürdürülebilir kalkınmanın toplumda var olan fiziksel ve sosyal sistemlerin kuşaklar boyunca yaşatılabilecek biçimde korunmasına ilişkin öngörülül ve akılcı olunmasına dayalı felsefi yönünün biraz daha öne çıkartılmasına duyulan ihtiyaç da vurgulanmaktadır (1). Sürdürülebilir kalkınmanın; gıda, giyim, barınma, iş gibi temel insan ihtiyaçlarının ve insanların gelişmiş bir yaşam kalitesine ulaşma isteklerinin tatmini için izlenmesi gereken bir gelişmeyi işaret ettiğine daha fazla açıklık getirilmelidir. Bugünkü ihtiyaçlar ve beklentiler karşılanırken, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılayabilme olanaklarının ve tercihlerinin daraltmamasının yollarını arayan bir gelişmeyi içerdiği de bilinmelidir. Başka bir deyişle, kaynakları ve çevreyi koruyan bir ekonomik kalkınma-gelişme ile yeryüzündeki ortak yaşama, insanlar ve doğa için duyarlı reformlarla yön verilmesidir (4,5).

KADIN BAKIŞ AÇISI

Rio'da toplanan (3-14 Haziran 1992) Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda onaylanan ve bir dünya programına dönüştürülen "Gündem 21" raporunda, kalkınma ve çevre ilişkilerinin çehresini değiştirmeye yönelik hedefler ortaya konulmuştur. Sürdürülebilirlik anlayışının, yaşamın sosyal ve ekonomik tüm alanları ile ilgili olarak ele alındığı bu rapor, ülkeler için bağlayıcı niteliği olan resmi bir belgedir. Ayrıca klasik kalkınma anlayışı ile derinleşen küresel çevre bunalımının belirginleştirdiği yoksulluk ve cinsiyet eşitsizliklerinin artması karşısında, sürdürülebilir kalkınmanın toplumsal yönlerini vurgulayan kadın seslerine yer vermesi ile dikkat çekicidir. Kadın Hareket Gündemini de ortaya koyan bu raporda, kalkınmada cinsiyet ayrımı yapmayan hakkaniyetin önemi ve "yoksulluğun kadınlaşması" olgusunun sürdürülebilir kalkınma ile önlenebileceği vurgulanmaktadır. Ne var ki, Rio'dan bugüne değin gelinen nokta, yeni bir yüzyılın eşliğinde olduğumuz şu günlerde, ülkemizde bu dünya programına uymamızı sağlayabilecek gelişmelerin yaşanmadığını da düşündürmektedir (5).

Kadınlar ülkemizde ve tüm dünyada her biri diğerini destekleyen, birbiriyle ilişkili çeşitli faktörlerin etkisi ile

giderek daha fazla yoksullaşmakta, kalkınmaya katılmaları ve sonuçlarından yararlanmaları da mümkün olamamaktadır. Bir anlamda dünyadaki yoksul kadın profilini de çizen bu faktörler, fiziksel zayıflık, tek başına olmak, zedelenebilirlik ve güçsüzlüktür.

- Fiziksel Zayıflık: Şiddeti ve kadın bedenine yönelik diğer riskleri önlemede güçsüzlük ile iyi beslenememeyi ve yetersiz yaşam koşullarını (sağlık, barınma gibi) ifade etmektedir.
- Tek Başına Olmak: Fiziksel anlamda yalnızlığı anlatmaktan çok yerleşim yerlerine uzak yaşamaya, ırk ayrımına ya da cehalete bağlı olarak sosyal anlamda yalnızlığı açıklamaktadır.
- Zedelenebilirlik: Doğal afetler, savaşlar, sosyal düzeni oluşturan gelenek ve inançlardan (çok eşlilik, doğum kontrolünü reddetme, mutilasyon gibi) fiziksel ve ruhsal zarar görmek anlamındadır.
- Güçsüzlük: Kadının insan haklarının gözardı edilmesine dayalı olarak, yetersiz ve engellenen eğitim, sağlık ve çalışma koşullarını nedeniyle ekonomik bağımsızlığının olmayışını, düşük toplumsal statüsünü vurgulamaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma, yeryüzündeki yoksulluğu gidermek için gerekli ve temel bir strateji olmasının yanısıra dünya kadınlarının çoğunluğunun yoksul ülkelerin yoksul vatandaşları olarak yetersiz ve çoğu zaman engellenen eğitim olanakları, sağlık ve çalışma koşulları ile geri kalmalarını önlemek için de büyük önem taşımaktadır. Çünkü, yoksullukla ilişkili eğitim, yiyecek, sağlık, iş gibi temel yoksunluklar, kadınların yaşamını karartmaktadır. Kadınların yoksullaşmalarını önlemede anahtar bir çözüm olan sürdürülebilir kalkınma;

(i) Yoksullukla mücadele için kadınların güçlenmelerinin sağlanması sorumluluğu ile

(ii) Kadınların geri kalmalarının önlenmesi için yaşamın pek çok alanında pozitif ayrımcılığı da içerir (6,7).

Dünya Sağlık Raporu'na göre, dünyada özellikle gelişmekte olan ülkelerde kadınların % 40'ı 15 yaşından küçük kız çocuklarıdır. Az gelişmiş bir ülkede doğan bir kız bebek küresel yukarıya gidişi paylaşmamaktadır. Bir yaşına gelmeden önce yaşamının sona ermesi ve okula gitme olasılığı 1/3'dir. Yaşamı boyunca kronik anemi hastası olarak en fazla 44 yaşına kadar yaşayacaktır. Ayrıca 1/3'i, okuma-yazma bilmeyen yaklaşık 600 milyon yetişkin kadın nüfus içinde yer alacaktır. Kadınlar ücretli ya da ücretsiz tüm iş gücünün gelişmekte olan ülkelerde % 53'ünü oluşturmaktadırlar. Ayrıca düşük eğitimle kadınların becerisizleştirilmeleri nedeniyle giderek daha rekabetçi olan ekonomik sistemde iş güçleri değersiz bulunmaktadır.

Kırsal alanda ise, besin üretiminin % 80'ini gerçekleştiren kadınların, tarımsal yayım eğitiminden ancak % 10'unun yararlanabildiği, ücretsiz olarak evde ve tarımda yaptıkları işlerin değerinin yılda yaklaşık 16 milyar dolara ulaştığı, bunun resmi olarak dikkate alınması durumunda, toplam iş piyasasındaki gelirin %'ünü oluşturacağı öngörülmektedir.

Kadın emeğinin işgücü değeri olarak dikkate alınmaması, kadınların kredi alabilme olanaklarını ve ekonomik fırsatları değerlendirebilmelerini de etkilemektedir. Kadınların ücretsiz çalışmalarının aile ve ülke ekonomisinin sürdürülmesine sağladığı katkı resmi göstergelere yansıtılmalı, bunlar için harcadıkları zaman da saptanmalıdır. Gelişmekte olan ülkelerde nüfusun % 78'inin barındığı kentlerin göçle büyük bir baskı altında olduğu

ve göçün kadınların varolan sorunlarına katkıda bulunduğu da bilinmektedir.

Bu olumsuzluklar, sürdürülebilir kalkınmaya kadın katılımının sağlanmasının önemli bir amaç olduğunu da düşündürmektedir. Ancak mevcut uygulamalara bakıldığında, kadınların sürdürülebilir kalkınmaya katılımlarının sınırlandığını görüyoruz. Kadınlar, sürdürülebilir kalkınma uygulamalarında;

(i) Nüfus artışını kontrol etmede aile planlaması yöntemlerinin yaygınlaştırılmasında,

(ii) Bebek ölümlerini önlemek için doğru çocuk bakımının sağlanması ve çocuk sağlığının korunmasında,

(iii) Kız çocukların okullaşma oranının yükseltilmesinde toplumun ikna edilmesi için hedef grup olarak seçilmektedirler.

Ancak kadınlar için böyle bir katılımın düşük toplumsal statülerinin güçlenmesine yol açmaktan öteye gitmediği, bu durumun toplumsal yaşamı düzenleyen ataerkil değerlerin etkisinden kaynaklandığı da anlaşılmaktadır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir kalkınma uygulamalarının kadının geleneksel rollerine dayandırılarak gerçekleştirilmesi güncelliğini korumakla birlikte, uygulama konularının toplumu tümüyle içine alması gerekmektedir (1,2).

KADINLAR İÇİN HEDEF: GÜÇLENME VE KATILIM

Sürdürülebilir kalkınmanın temel amaçlarından biri olarak kadınların güçlenmesi kavramının, kadın için kişisel gelişmeyi, kendine güveni, ekonomik bağımsızlığı ve refah artışını ifade ettiği kabul edilegelmiştir. Bu açıdan güçlenme, kadınlara ilişkin gelişme/kalkınma tartışmalarında kritik bir yaklaşımdır. Güçlenme, kadınların kendi potansiyellerini tanımalarını ve kendi yaşamlarına, geleceklere ilişkin karar vermelerini mümkün kılan özgüveni kazanmada bir değişim sürecinden geçmeleridir.

Kadınlar için uygun ev teknolojisine erişme, ücretli iş becerileri kazanma, aile içinde işlerin-görevlerin eşit paylaşımı, kendine güvenin gelişmesi, öğrenim yılının artması, yaşamın her alanına eşit katılımın gerçekleştirilmesine ihtiyaç vardır. Böylece kadınlar tercihlerini, aile ve toplumdaki değişimi, hem evde ve hem de işgücü piyasasındaki kaynak tahsisine ilişkin talepleri, ailedeki üreme sağlığına ilişkin tutumları yönlendirebileceklerdir. Ayrıca güçlenme, ailedeki, sosyal, kültürel, politik ve ekonomik yaşamdaki karar süreçlerine daha fazla katılım için kadınlara cinsiyet eşitsizliklerine karşı bireysel ve ortak mücadele yeteneği kazandırma süreci anlamına da gelmektedir. Kadınlar için kendine güven, ekonomik bağımsızlık ve kişisel gelişme, ancak bu sürecin sonucunda gerçekleşebilecektir. Bunun cinsiyet eşitliği için temel dayanak olduğu savunulmaktadır. Feminist görüş ise, güçlenmeyi toplumun normları ve

değerleri ile biçimlendirilen ve yönetilen cinsler arası ilişkilerde eşitlikçi değişimi talep etme bilincinin gelişmesi olarak açıklamaktadır.

Kadınların güçlenmesi, kalkınma sürecine aktif katılımlarını da sağlayacaktır. Gerçekte kadınlar, yaşamlarını etkileyen ekonomik, sosyal, kültürel ve politik süreçlerde etkin olarak dolaylı da olsa kalkınmaya katılmaktadırlar. Çünkü kadınlar ekonomik yaşama üretici, tüketici, girişimci ya da çalışan bir birey olarak, sosyal yaşama bir aile bireyi, toplumsal bir organizasyonun üyesi olarak, politik yaşama ise bir baskı grubu ya da bir parti üyesi olarak katılabilmektedirler. Tüm bu roller birbiriyle ilişkili ve çoğunlukla birbirini destekleyerek kadınların katılım modellerini de belirlemektedir. Ne var ki, günümüzün toplum yaşamında, kadınlar özellikle karar mekanizmalarında katılımdan dışlanmaktadır. Oysa, kadınlar karar mekanizmalarına işlerlik kazandıran acil yardım organizasyonları ve tüm dünyadaki toplumsal hareketlerin içinde aktif rol oynayarak, gerçek anlamda toplumsal yaşama katılmaktadırlar. Bu noktada, kadınların yaşamın her alanındaki karar süreçlerine katılımının neden bu kadar önemli olduğu da bilinmelidir:

(i) Öncelikle yaşamın her alanında kadınların ve erkeklerin eşit katılımı olmaksızın gerçek demokrasiden söz edilemeyeceği için kadın katılımı önem taşır.

(ii) İkincisi, kalkınma hedeflerine istenilen düzeyde ulaşılamayacağı için kadın katılımı önemlidir.

(iii) Üçüncüsü, politik süreçlerde ve toplumun organizasyonunda insan ihtiyaçlarını dikkate alan eşitlikçi dönüşümleri sağlamak için kadın katılımı önemlidir.

Kadınların güçlenmesinin odak noktasını eğitim oluşturmaktadır. Kalkınmayı kadına sunmak yerine kadınların eğitimle güçlenmesini sağlayarak kalkınmadan yararlanmalarını beklemenin daha gerçekçi bir yaklaşım olduğu da anlaşılmıştır. Böylece kadınların kalkınma için politika oluşturma-planlama süreçlerine katılımı mümkün olabilecek ve kadınlar sürdürülebilir kalkınmanın eğitimle donanmış aktif birer ögesi olma fırsatını yakalayabileceklerdir (5,8).

KADINLAR İÇİN EĞİTİM ANAHTAR

Kadınların sürdürülebilir kalkınmaya katılmalarında, geleneksel rollerin ve ataerkil toplum sisteminin ortaya koyduğu kısıtlar önemli rol oynamaktadır. Uygulama ile teori arasındaki uçurum hiç bir alanda kadın ve kalkınma konularında olduğu kadar derin değildir. Eğer uygulamanın teoriye uyması sağlanamıyorsa, ne yazık ki sürdürülebilir kalkınma için sözü edilen güçlenme ve katılım hedefi, bir anda kadınların zayıflığına dönüşebilecektir.

Eğitimsizliğin kadınlara yönelik dezavantajları çok büyüktür. Ayrıca tek zarar görenin kadınlar olmadığı, kadınların ailelerinin ve dolayısıyla toplumun da bundan etkilendiği bilinmektedir. Ancak, böyle bir varsayım, kadınların eğitilmesi ihtiyacını çocukları eğitecek eğitimcilerin eğitimi olarak algılamaya yanılığını da doğurmaktadır. Bu yaklaşım bugüne değin eğitimin, doğrudan kadın için değil, toplum için gerekli olduğundan bir araç olarak kadına verilmesi gereken bir hak gibi değerlendirilmesine de neden olmuştur. Oysa pek çok alanda, örneğin, tarımda çalışan eğitimsiz kadın, teknolojik araç ve gereçleri kullanamadığından, üretimdeki verimliliğin az oluşu nedeniyle gelir kaybına neden olur.

Kadınları eğitmek, nüfus büyümesini yavaşlatmanın da en etkin yoludur. Ancak bu eğitimin erkekle birlikte gerçekleştirilmemesi, sorumluluğu kadına yükleyerek, kadının güçsüzlüğünü sürekli kılmaktadır. Gelişmekte olan 33 ülkeden gelen veriler, annenin okula gidebildiği her ek yılın, bebek ölümlerinde % 10'a yakın bir azalmaya yol açtığını göstermiştir. Ayrıca yapılan araştırmaların sonuçları, kadınların eğitilmesinin, kadınları özgüvenlerini kazanarak, toplumdan ve eşlerinden ataerkil yapının sınırlarını yıkan daha uygar davranışlar talep etmeye yönelteceği varsayımını da desteklemektedir. Böylece bir sonraki kuşağın cinsiyet ayrımcılığına göre koşullandırılmaması için önemli mesafeler alınabilecektir. Kız çocukların okullaşma oranını yükseltmek için de eğitim anahtardır. Kızların okula gönderilmeyişi, geleneksel kadın rollerinin çocuklukta benimsenmesine ve sürdürülmesine neden olmaktadır. Ayrıca, kız çocuklarının okullaşma oranının ekonomik boyutları da vardır. Örneğin, kız çocuklarının temel eğitime katılma oranının artması ile birey başına düşen milli gelir arasında pozitif bir ilişki bulunduğu saptanmıştır.

Gelişmekte olan ülke kadınlarından biri eğitim ihtiyacını, çarpıcı ve biraz da insanın içini burkan bir biçimde şöyle ifade etmektedir:

"...Eğitiminiz yoksa bu dünyada hiç bir şey-sinizdir. Dünyaya yeniden gelseydim, çok genç yaşta evlenmez, öğrenirdim, hatta ölünceye kadar öğrenirdim..."

Kadınların, (i) kırsal yaşamın, geleneksel

aile yapısının baba baskıcı tutumu, (ii) okulsuz yerde yaşama, (iii) parasızlık, (iv) hem eşin işsizliği nedeniyle çalışmak, hem de ev ve aile sorumluluklarını yerine getirmek yüzünden zaman bulamamak gibi evrensel sosyo-kültürel kısıtlamaların etkisi ile okuma-yazma öğrenemedikleri saptanmıştır. Gerçekte kadınlar için okuma-yazma öğrenme, bilinçlenme ve özgüven kazanarak güçlenme yolunda ilk adımdır. Ayrıca okuma-yazma kurslarında kadın erkek ayırmaksızın, okuma-yazma öğretme, daha başka bilgi ve becerilerle birleştirilebilir ve desteklenebilirse, yetişkinlerin başkalarını da katılmaya teşvik etmeleriyle, toplumda sürdürülebilir kalkınma için gereken bilinci geliştirmeye yönelik bir başlangıç yapılabilir (1,2,8).

Sonuç olarak, sürdürülebilir kalkınma çalışmalarının temel unsuru olarak eğitimin, nüfus, tüketim, üreme sağlığının da dahil olduğu sağlık, doğal kaynaklar ve çevre ile teknoloji gibi konuları kapsamaması gerekmektedir. Ayrıca eğitim, karar verme sürecinin her düzeyinde kadın ve erkeğin tam katılımını sağlamak için toplumda cinsiyet eşitliği konusunda daha fazla sorumluluk ve bilinç oluşturacak biçimde geliştirilmelidir.

Kaynaklar:

1. Türkiye Çevre Vakfı, 1996. Geleceğe Özen. Nüfus ve Hayat Kalitesi Bağımsız Komisyonu'nun Raporu. TÇV Yayın No: 119, Önder Matbaa, Ankara.
2. Türkiye Çevre Vakfı, 1996. Küresel Komşuluk. Küresel Yönetim Komisyonu'nun Raporu. TÇV Yayın No: 96.06.Y.0011.73, Önder Matbaa, Ankara.
3. Pala, C, 1997. Sanayileşme, Enerji, Nüfus ve Çevre İlişkileri. Nüfus, Çevre ve Kalkınma Konferansı, 13-14 Kasım, TÇV Yayın No: 124, Önder Matbaa, Ankara.
4. National Commission on The Environment, 1993. Choosing a Sustainable Future. The Report of NCE, Island Press, Washington D.C.
5. Harcourt, W., 1994. Negotiating Positions in The Sustainable Development: Situating The Feminist Perspective. In Feminist Perspectives on Sustainable Development. Zed Books Ltd., London.
6. World Bank, 1998. Gender Issues in Participation. The World Bank Participation Sourcebook, Appendix II: Working Paper Summaries. (Ed. by: M. Bamberger, M. Blacden, A. Taddese), New York.
7. IDS, 1997. Development and Gender in Brief : Approaches to Institutionalising Gender. (Ed. by: S. Baden, R. Masika), University of Sussex, Institute of Development Studies, Brighton.
8. Kari, M., 1995. Women and Empoverment Zed Books Ltd., London.

* Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ev Ekonomisi Yüksekokulu Öğretim üyesi

TOPLUM

Sarı Beşlik

Erdoğan Bozbay

Şu meretin sesine bir türlü alışamadım gitti. Eskiden tiz metalik bir feryatla insanın yüreğini hoplatırdı, şimdilerdeyse garip yaratık sesleriyle aynı görevi üstlenmekten geri kalmıyor. Dün güpegündüz canhıraş sesle birlikte, ürkme ile merak melezi duygularla ahizeyi kaldırdığım an yanılmadığımı, ne yazık ki bir kez daha anladım 'Yeğenim, dün yengeni sakladık.' En küçük amcamdı telefonun diğer ucundaki yıkık sesin sahibi. Babamı, özellikle de diğer amcalarımı bir bir yitirişimin ardından, atalarımın kalan son bağ oluşundan mıdır nedir, onu daha sık arar olmuştum. Ne zaman babamı daha doğrusu geçmişimi özlesem, parmaklarım otomatiğe bağlanmışçasına amcamın telefon numarasında gezinmeye başladım. Genellikle de yengemin incecik sesi karşılardı beni. Bir iki hal hatırın ardından, 'Hadi gülüm, geline, oğlana çok selam, amcana veriyorum' diyerek, içeriye seslenirdi: 'Heey Ankara'dan Erduvan'. En son yaptığımız bayram konuşmasını da üç aşağı beş yukarı bu sözcüklerle sürdürmüştük. Durup dururken bu ölüm de nereden çıkmıştı böyle. Şaşkınlıktan olacak fısıltıyla, 'Başımız sağ olsun, amca', diyebildim. Ahizeyi şuursuzca yerine bırakırken, yakınımıdaki koltuklardan birine yığılıverdim adeta. Her yanımla Pelte gibiydi. Yengemle ilgili ne kadar iyi kötü anı varsa, kafamın içinde fırtınaya tutulmuş, ha koptu ha kopacak yapraklar gibi sallanmaya başlamıştı. Zamanla tek tek düşeceklerdi belki de. İnsan ortak geçmişli bir zaman dilimini paylaştığı yakınını yitirmekle biraz da kendisinden bir şeyler mi yitiriyor ne? Karmaşık düşünceler eşliğinde çaresizleri oynarken dalmışım.

Bakıyorum, üstüm başım gıcır gıcır, bayram olmalı. Kısa pantolonlu dönemleri sürdürdüğüm yıllar. Elimde de dört ucu birbirine bağlanmış sakız gibi beyaz bir mendil. Naylon torbalar henüz doğmamış, kesekağıdı da pek hoş kaçmayacağından, taşınacak ufak tefek bayram nevalesini herkes kendi geliştirdiği bir yöntemle çözmek zorunda. Benim torbam da mendilden içinde kırık leblebi, leblebi şekeri, üzüm, kabuklu fıstık, iğde, kağıtlı şeker hatta keçiyoynuzu türünden ganimetler olmalı. Yakın çevreyi tamamladığıma göre sıra, birkaç sokak ötede oturan amcamlarda. Rotayı onlara çeviriyorum. Evlerine vardığımda dilimi ağzımın içine yerleştirmekte bir hayli zorlanıyorum. Önce nenemin elini öpüyorum. Bir güzel sarmalıyor beni. Nenem babaannemin kuması, bizim oralardaki söyleyişle ortağı. Ama aralarının çok iyi oluşu bizi de olumlu etkiliyor olmalı. Ardından yengemin eline geliyor sıra. Amcam yok. Sabah s'abah 'ne anlar ki şu kahveden?' diye kendi kendime sormadan edemiyorum. Bir taraftan bunları düşünürken, bir yandan da yan gözle yengemi takipteyim, içeriye girişinin üzerinden pek fazla geçmiyor ki gülümseyerek sundurmaya çıkıyor. Elinde tutmakta olduğu derince tasta dolu dolu iki avuç kuruyemişi mendilime boca ediyor. Ganimeti almamla birlikte beni tutabilene aşkolsun. Yengemin incecik sesi ardından yetişmekte bir hayli zorlanıyor. 'Ağamlara selam söyle.'

Aradan yıllar geçiyor, ilkokul bitmiş, belki de ortaokula başlamışım. Sevgili nenem çoktan ölmüş. Ama ben yine de fırsat buldukça amcamları ziyaretten geri kalmıyorum. Uzun yıllar işçi olarak çalıştığı uçak fabrikasından emekli olmuş, nefes darlığının da dayatmasıyla birlikte sigara ve kahve hayatını noktalamış, güzergahını camiye

çevirmiş. Alışılmış ziyaretlerimden birinde, tam da sohbetin koyulaştığı bir sırada yengem en saf ve sevecen haliyle, 'O bayram nasıl da fırlayıp kaçtın öyle, sana vermek için sarı beşlik hazırlamıştım' demez mi? Birden içim cız ediyor. Sarı beşliği pisi pisine kaçırmanın hüznü sınıyor üstüme. Düşlerim, düşüncelerim bir anda sarıya boyanıyor sanki. Henüz okula başlamadığım o yıllarda bile beş kuruşların pek esamesinin okunmadığı kesin. Ne alınırdı ki o minicik sarı beşlikle. Sanırım küçüğünden iki simit, sopaya dolanan türden birkaç renk macun, külahın içinde eser miktarda dondurma, pamuk helva filan. Olsun. Hepsi de beni sevindirmeye yetip artacak şeyler.

Daha sonra babamın görevi nedeniyle başka bir şehre taşınmak zorunda kalıyoruz. Dile kolay, çocukluğumun en güzel yıllarını sürdürdüğüm o son bayramımızda yengem bana sarı beşlik hazırlamış ve ben onun seslenişini duymamışım. Olimpiyat rekorunu zorlamanın ne gereği vardı ki. 'Ayaklarım kırılıysaydı da öyle hızlı koşmasaydım.' diye hayıflandığım çok olmuştur.

Hüzün karışımı düş(ünce) girdabından sıyrılıp kendime gelir gibi olduğumda, yengemin sessiz bir dere gibi hala içime süzülen incecik sesiyle irkiliyorum. 'Sana vermek için sarı beşlik hazırlamıştım.'

Daha sonraları ne paralar gelip geçti cüzdanımdan kim bilir. Binlikler, yüz binlikler hatta daha bol sıfırlılar. Ama günlerce etkisinden kurtulamadığım o sarı beşlik, kaç kez rüyalarımın girdi bilemezsiniz.

Yengemin kaybindan sonra amcam yine aynı kentte yaşamını sürdürüyor. Canı sıkıldıkça da evlatlarının, torunlarının arasında dolanıp duruyor. Şimdilerde bizlere çok daha fazla gereksinimi olduğunu çok iyi bildiğim halde, korkularıyla baş edip de bir telefon uzaklığındaki amcama hal hatır dahi soramıyorum. Ya beni "alo" diye karşılayan ilk ses yengemin ki olmazsa?

Karşiyaka Çocuk Yuvası

Bahçemizdeki ağaçların bembeyaz çiçeklerini
Sen de görmemiş miydin küçük bebek
Rüzgarlar bile görmüştü benim gibi,
Gözlerimizi ilk açtığımızda
Dalların arasından öten minik kuşların
Kırlara götüren
Düşlere boğan
Pembecik seslerini duymaz mıydık
Kocaman penceremiz yok muydu dallarla örülmüş
Ve içinde kaybolmuş gözlerimiz
Hayallerimiz
Masal gibi değil miydi gökteki bulutlar
Yemyeşil çayırlar ve kuşlar
Karşiyaka çocuk yuvasını
Hadi anlatsana küçük bebek
Hani bir ressam dedemiz vardı ya
Hatırlar mısın
Duvarlara çizgi film kahramanlarının resimlerini çizen
Onlarla konuşmasını öğreten
Sonra da şu an içimizde tertemiz sakladığımız öğütleri
Unutulmayan ressam dedemiz
Hatırladın mı küçük bebek
Bizim kimsemiz yoktu
Ziyaretimize de kimse gelmezdi değil mi?
Kimseyi de kıskanmazdık
Sadece ağaç yapraklarına gözyaşlarımızı bırakır
Ertesi gün de onları sökmez miydik
Rüzgarlara söylediğimiz yalanlar ıslanmaz mıydı birer
birer
Yağmurlara sormadan
Pencerenin arkasından daldık hayallere
Ay ışığında sakladık gözlerimizin ıslaklığını
İlk öğrendiğimiz şeyleri unutamazdık değil mi?
Kaplumbağaların sırtına yazardık
İlk kez "A" harfini,
Dinlediğimiz ilk şarkıları
Küçükçük dudaklarımıza koyar
Kocaman gökyüzü gibi bağıra bağıra söylemez miydik
Sahte annelere söylediğimiz 6 yaşındaki yalanlar
Bizi güldürmekten gözlerimizi ıslatmaz mıydı
Anne baba neydi ki bizim için küçük bebek
Özlenmiş bir sessiz düş gibiydi
İçimizden derdik gizlice "Anne ... Baba"
Çaya atılması unutulmuş iki küçük şeker gibiydik
Bu yüzden acılarla geçmedi mi yıllar
Hatırlar mısın yine
"Uykudan önce" vardı bir zamanlar
Ya uykudan sonra ?
Korkular çiseliyordu yüzümüze o zaman
Bizim dumanlı öykülerimiz kaldı şimdi gerilerde
İnsanlığın zavallı yanlarından büyüdük, uykusuz
Mutluluk
Duyabildiğimiz su damlasındaki sesler gibiydi
Bulutlara dokunmak değil miydi en büyük arzumuz
Ağlayan çiçeklerde iki yeşil dal gibi
Beklemez miydik yağmurları sessizce
Hep birgün derdik
Ama birgün gelmezdi değil mi küçük bebek?

Bülent Ecevit Biricik

YAŞAM

Birey Olmak Yorar

Cihat Uysal
Mimar Y. Müh.

İnsanoğlunun kulluktan kurtulup birey haline gelmesi, günlük yaşamdan başlayarak toplumdaki bütün ilişkileri etkileyen, değiştiren bir süreçtir. Bunun için bireyde kendini sürekli sorgulayan bir yapının oluşturulması, geliştirilmesi gereklidir. Toplumların kulluk dönemini aşmasının en önemli dinamiği budur. Bireyin özgürleşmesi, toplumun kendini geliştirme, yenileme yeteneğini arttırması ve işlevsel örgütler oluşturabilmesinin ön koşuludur. Özgür birey olmak, toplumsal yaşam ile etkileşim içinde olmak demektir. Birey olma ve de toplumların örgütlenerek kendilerini geliştirme ve yenileme süreci değişken bir süreçtir. Doğumdan ölüme değin günlük yaşamda, yinelenen ilişkiler ve davranışlar çoğunluktadır. İnsanoğlunun yeteneklerinin sınırlı olması nedeniyle, yaşam olmazsa olmaz yinelemelerle dolu karmaşık bir sürece dönüşmüştür. Bu yorucu yinelemeler nedeniyle, insanoğlu ezbere ve gündelik yaşamının kolaylığına sığınır, bu da bireyi daha az çaba ile yaşamaya ve sonuçta duyarsız, tepkisiz bir insan olma sürecine hazırlar. Öyle ki, kendimize sistematik bir gözle bakacak olursak, kendimizi tanıyamama olasılığımız çok fazladır. Bunu, günlük yaşantımızda rahatlıkla gözlemleyebiliriz. Hele, gözlemlerinizi yazılı hale getirir de, bir süre sonra okumayı denerseniz, bu durum daha da belirginleşir.

Bireyin günlük yaşam biçimi, onun gelişmişliğinin göstergesidir. Ancak, bu gösterge de toplum ve çevre etkisi ile sürekli değiştiği için kırılmaya, bozulmaya hazırdır. Bu nedenle, birey olmak, özgür olmak, yorucu bir süreçtir, insanoğlunun kendi kimliği ile girdiği amansız bir varolma sürecidir.

Bireyin duyarlılığının arttırılması, yukarıda sıraladığım nedenlerin yaşamın her alanında gözlenmesi ve bunun ayırıcında olunması ile değiştirilebilir. Bireyin duyarlılığı, bireye yaşamı güzelleştirme, geliştirme gücü kazandırır.

Mimarlık eğitiminde, tasarımın kolaylaşması için soyutlamaya başvurulur. O zaman, tasarımcı günlük şartlanmaların dışına çıkar. Diğer yandan yine eğitimde, yapı kültürünün eriştiği somut bilgiler, mevcut birikim yani, yapı teknolojisinin o günkü olanakları neredeyse değişmez veriler haline getirilir, belletilir, ezberletilir. Eğitimde kullanılan bu iki yaklaşım, mimarın bireysel duyarlılığının gelişmişliğine bağlı olarak, yaşamda bambaşka yapılarla (konut; çarşı, otel, fabrika, stadyum vb..) karşımıza çıkar. Çünkü, eğitim süreci sonunda mimar diploması ile mezun olanların çoğunluğu, mesleklerini uygulamada karşılaştıkları kargaşadan kaçmak için aykırı düşünmeyi gerçeküstü bir sürece taşıyıp, ikinci gurutta yer alan, ezberlenmiş verileri değişmezmiş gibi kullanarak yapı tasarımını adeta üfürükçülüğe dönüştürürler. Bu yaklaşımın köklerini, tasarımın mimar-birey dinamiklerinden payını almadığında bulabiliriz. Sonuçlarını ise, mimarların oluşturduğu işlevsiz, kullanışsız yapılarda görürüz.

Şimdi sizlere mimarların bireysei duyarsızlıkları nedeniyle bir türlü örgütsel katmana yansıyamayan, insanlarımızın yaşamında nedenini, nasılinı sorgulamadan ve de tepki vermeden kuzu kuzu (yani kul kul) kabullendiklerini gösteren birkaç ayrıntıyı örneklemek istiyorum.

1-Avrupa'nın savaş sonrası çaresizliğinin bir çözümü olan tünel kalıp yöntemi ile konut yapımı, konutlar arasında iyi yapı sayılmaktadır.

2-Küvet içinde tabure ile yıkanmak, kurnalı banyonun yerini almıştır.

3- Batılının lavaboyu doldurarak kullanılması için tasarlanmış lavabo bataryaları elini kolunu sallayarak yaşamımızda yerini almıştır. Musluğun altına elinizi sabunlarken sığdırabilmek olanaksızdır.

4-Çok kullanıcı yapılarında, ana giriş kapısı açılma yönü çokluk içeriye doğrudur. Oysa, yapılarda giriş kadar çıkış olmakta ve ani çıkışlar için kapıların dışarıya açılması gerekmektedir. Dışa açılan kapı azınlıktadır. Ve kapının hangi yöne açıldığını anlamak özen yada kapıyla dövüşmeyi gerektirmektedir. Daha da ötesi, bu tür yanlışlar ürkü sonucu stadyum, toplu iş yeri gibi yapılarda birçok insanın ezilerek ölmesine neden olabilmektedir.

Benzeri örnekler çoğaltılabilir. Mimarların bu kabullenmeleri ile bizlerin bu yapılara ve yapı gereçlerine karşı tepkisizliğimiz örtüşmektedir. Ülkemiz insanlarının bu konumu, kulluktan kurtulup birey olma niyetinin zayıflığının göstergesidir.

Bu ve buna benzer birçok konuyu sizler de kendi meslek alanında gözlemleyebilirsiniz. Tepki vermek, bireyin oluşma sürecinin temel dinamiğidir. Örgütler, ancak bu duyarlılığın gelişmesiyle işlevsel hale gelir. Duyarlılığın niteliğinin ve kapsamının gelişmesi de bu işlevselliğe bağlıdır. Örgütler, birey olmanın yoruculuğunu azaltma niyetinin gereçleridir. Ne var ki, bu süreç bireyin çabası olmadan gelişemez.

VAKIF HABERLERİ

Perşembe Buluşmalarında Binyılın Başı

Yeni binyılı Prof. Dr. Nusret H. Fişek Bilim ve Sanat Ortamı, Ayten Timuroğlu'nun resim sergisiyle karşıladı. Birbirinden güzel resimler 1-14 Ocak 2000 tarihleri arasında izleyicilerle buluştu. Ayten Timuroğlu, çok ilgi çeken ve beğeni toplayan tablolarından birini de Vakfımıza bağışladı.

13 Ocak 2000 MTA Mağara Araştırmaları Grubu'nun sunduğu saydamlar, inanılmaz görüntüler sergiliyor insanların gözünün önünde. Türkiye Mağaralarını gezmeye başlıyoruz. Belki bir ömürboyu göremeyeceğimiz kadar çok mağarayı, renk ve görüntü güzelliği içinde doya doya seyrediyoruz. (Kutu No 1) 20 Ocak 2000... Dışarıda lapa lapa kar yağıyor. Yerler buz kesmiş, insanlar kaymamaya özen göstererek evlerine ulaşmaya çalışıyor. Herkesin kafasında bir kuşku, acaba daha ileri saatlerde, yollar kapanır mı ? Ama Sevgi Özel'i izlemeye gelenler, coşkulu, meraklı ve sorularla zamanı unutturuyorlar. Sevgi Özel'in özgeçmişinden, anılarına, Dil Devrimi'nden, "yaşanan dil" masalına, doyumsuz bir söyleşi ... Saat 21.00'ı geçiyor, ama ne kadar çok konuşulacak şey var daha.. Sonunda vedalaşabilmek için bir açık kapı buluyoruz. Sevgi Özel'in bitmek üzere olan kitabı basıldığında yeniden biraraya geleceğiz. Yeniden onu ve engin birikimini ağırlayacağız.

26 Ocak 2000'de, SEHÇK Saray Rehabilitasyon Merkezi'ndeki Bağımsız Yaşam Evi'nde yaşamını sürdüren üç özürlü ressam Bülent Ecevit Biricik, Cem Kadayıf ve Fikret Bağcı'nın resim sergisi, Nusret H. Fişek Bilim ve Sanat Ortamında açıldı. Bu üç ressamın birlikte açtıkları ilk sergi... Bülent ortopedik, Cem zihinsel, Fikret ise zihinsel ve konuşma özürdür. Çalışmalarını Saray Rehabilitasyon Merkezi Sanatsal Etkinlikler Atölyesinde sürdüren Bülent Ecevit Biricik'in kişisel bilgisayarında yaşamını anlattığı bir roman ve Merkezde geçirdiği 10 yılı aktardığı bir şiir kitabı çalışmalarını sürdürmektedir. Onun şiirlerinden birini sayfalarımızda bulacaksınız. Üçünden de yeni sergiler ve sanatsal eylemler bekliyoruz.

27 Ocak 2000'de Meral Gül bizi mavi ve onu tamamlayan bir renk cümbüşü ile karşıladı. Maviyi izleyicisine ulaştırmak için en güzel yolun, suları fotoğrafılamak olduğunu düşünmüş. Suları çevreleyen renkler çok güzeldi. Bir izleyicinin deyişiyle hep özgür suları fotoğrafılamış. İlgiyle izlenen bir saydam gösterisiydi. İzleyiciler ona, yeni sunumları ile birlikte olmak istediklerini söylediler.

5 Şubat Cumartesi günü, Çalışma Ortamı dergisini izleyenlerin hiç yabancı olmadığı bir toplantı vardı. 8 yıldır düzenli olarak süren Düşünce Atölyesi'nde (eski adıyla okur seminerleri), okurlar biraraya geldi. Herkes "Gelecek" konusundaki görüşlerini rahatça sergiledi ve zenginleştirdi. Prof. Dr. Alpaslan Işıklı, Seyhan Erdoğan ve Aykut Göker'in tartışmalarda "tetikleyici" rol üstlenmiş olmaları da ayrı bir renk ve motivasyon kattı. Çalışma Ortamı dergisinin önümüzdeki sayısında bu toplantının ürünlerini izleyeceksiniz.

10 Şubat 2000... Ayla Kutlu, edebiyat söyleşiyle aramızda. Yine kalabalıklar, yine güzel bir sunuş ve yine sorular-yanıtları. Ayla Kutlu, her zamanki sabrı, ilkeli-doğru tavrı ve zengin birikimiyle Nusret H. Fişek Bilim ve Sanat Ortamı'nı dolduruyor.

Sualtı arkeolojisi, henüz ülkemizde üzerinde yeni çalışılan ve bilim kurumlarımızda henüz ağırlığına yer kaplayamamış bir bilim dalı. Enver Arcak bize bu konudaki çalışmalarını ve kendi sualıtı fotoğraflarını sunarak, katılımcılar için yeni ufuklar açtı. Derinliklere indikçe koyulaşan mavi-yeşil sular ve batıklar, amforalar ve geçmiş, hepimizi büyüledi. Belki de bir derinlik sarhoşluğuna sürükledi. (Kutu No 2)

KUTU NO 2

Derinlerdeki Hazineseler

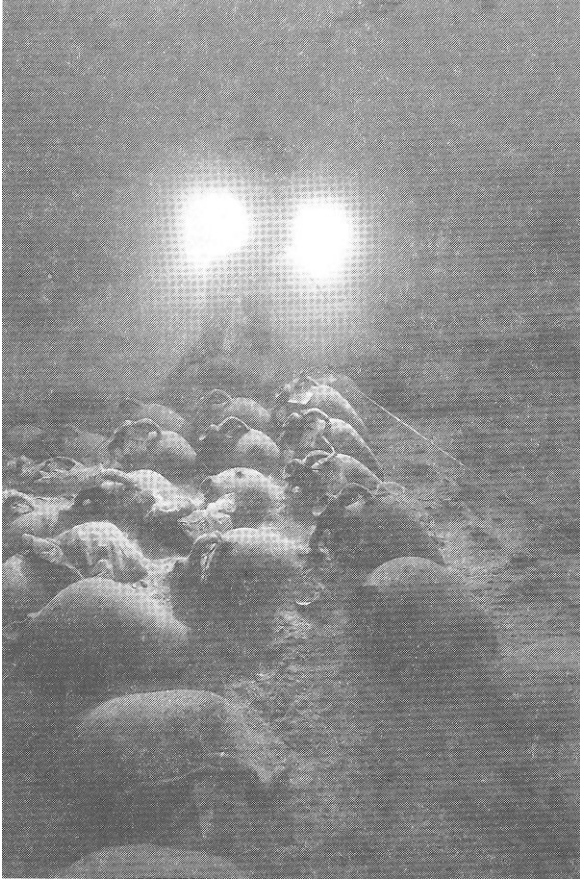
Enver Arcak*

Türkçe'de Sualtı Arkeolojisi diye tanımlanan bilim dalı gerçekte birçok benzer ve içice alt-konunun bir bütünüdür. Yabancı tanımlamalarda; Kıyusal Arkeoloji, Deniz Arkeolojisi, Gemi Arkeolojisi, Gemicilik Arkeolojisi birbiriyle çok yakın ilişkili ancak birbirlerinden ayrılıklar gösteren alt dallardır. Ayrıca deniz dibinde bulunabilecek batıklar yalnızca gemilerle sınırlı değildir. Örneğin denize düşmüş uçaklar da batık kapsamına girmektedir. "Batık" sözcüğünün kapsamı bir Bizans ticaret gemisinden bir Osmanlı kadırgasına, bir Kenani (Fenike) kıyı gemisinden bir Roma savaş gemisine, bir yolcu gemisinden bir yük şilebine, bir denizaltıdan bir tankere, bir uçaktan bir muhribe kadar değişiklik gösterebilir. Bunlardan herbirinin sunabileceği değişik ama değerli ödüller vardır. Bir araştırmacı için en değerli ödül ise, batığın vereceği bilgi ve onunla buluşmanın heyecanıdır. Batıkların incelenmesiyle geçmişteki bir deniz savaşı, insan göçleri, ticari ve siyasi ilişkiler, taşıma yolları köle ticareti, kaçakçılık hakkında daha çok bilgi edinilerek bunların tarih içindeki yerleri daha iyi anlaşılabilir.

Sualtı Arkeolojisi, eserlerin karada bulunanlara göre genelde daha iyi korunmuş olmaları ve daha fazla sayıda ele geçmeleri açısından geçmişimiz hakkında eşsiz bilgiler veren bir bilim dalıdır. Karada yapılan kazılarda sonuçları daha kısa zaman alabilir ve yerleşim hakkında genel bir kanı sahibi olmamız mümkün olabilir. Ama batık çalışmasında daha tam ve net sonuçlar elde etmek olası değildir. Çünkü o geni bir anda batmıştır, yerleşim Yerinin ise bir sürekliliği olduğundan karışık bir durumla karşılaşılır. Bu nedenle bir batık kazısı, bir mezar kazısına benzetilebilir. Herşeyi anlaşılması için geminin en küçük ayrıntısına kadar yüze çıkarılması sözkonusudur. Sonraki aşama ise geminin yükünün mürettebatının özel eşyalarından ayırarak incelemek ve böylece geminin nereden yola çıkıp nereye ulaşmak istediğini ve mürettebatın kökenini öğrenmeye çalışmaktır.

Ülkemiz kıyıları geçmiş dönemlerdeki deniz ticareti trafiği nedeniyle antik ahşap batıklar açısından oldukça zengindir. Fakat ülkemiz sularındaki batıkların ancak çok küçük bir dilimi bilinmekte. Tespit edilmiş çok az sayıda batığın ise yalnızca bir kaçı kazılmış durumda; diğerleri taşıdıkları gizleri ile birlikte keşfedilmeyi beklemektedir.

Sayın Enver Arcak'a ve MTA Mağara Araştırmaları Grubu'na, Prof. Dr. Nusret H. Fişek Bilim ve Sanat Ortamında sundukları saydam gösterilerinden ötürü teşekkür ederiz.

KUTU NO 1 Türkiye Mağaraları MTA Mağara Araştırmaları Grubu*

Yurdumuzda onbinlercesi bulunan ve büyük bir ekonomik potansiyel oluşturan doğal mağaraları belirli bir sistem dahilinde inceleyerek koruma ve kullanım yöntemlerini belirlemek için, 1979 yılında MTA Jeoloji Etütleri Dairesi bünyesinde jeomorfoloj, jeoloji mühendisi, hidrojeoloji mühendisi, elektrik mühendisi, mimar, kimyager, arkeolog, biyolog ve harita teknikeri gibi farklı disiplinlere sahip elemanlarla "MTA Mağaza Araştırmaları Grubu" oluşturulmuştur. Başta Toros Dağları olmak üzere ülkemizin değişik bölgelerinde araştırmalarda bulunan grup tarafından günümüze kadar değişik büyüklük ve derinlikte 600 mağara ayrıntılı olarak incelenmiş ve haritası yapılmıştır. Bu mağaralardan da 20 tanesi turizm amaçlı kullanım için Uygulama ve Koruma Projeleri hazırlanmıştır. Bunlardan Narlıkuyu (Silifke), Dim (Alanya), Zindan (Aksu-Isparta), Gökgöl (Zonguldak), Ballica (Pazar-Tokat) ve Karaca (Tonil Gümüşhane) mağaraları ülke turizmüne kazandırılmıştır.

Ülkemizde onbinlercesi bulunan ve büyük bir ekonomik potansiyel oluşturan, yeraltının saklı kalmış doğal zenginliği durumundaki mağaraları araştırarak insanlığın hizmetine sunmak, koruma ve kullanım yöntemlerini belirleyerek, gelecek kuşaklara aktarmak; yurdumuzun profesyonel ve resmi tek ekibi olan, MTA Mağara Araştırmaları Grubu'nun temel görevidir.

